№ 257 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ

1915
ՔԱՌԱՍՈՒՆՉՈՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ № 257

BIBLIOTHÈQUE ARMÉNIENNE VENISE - S. LAZARE

Տարեկան գինը 10 բուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 բուբլի։
Առանձին համարները ՍՄԵՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում դրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.

Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.

Ցպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».

TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել՝ I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—30 կ., IV երեսի վրա—10 կոպէկ։

ԱՂԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Աբիսայթ-իանում և Սմբատ Ա. դրէասեան Մելիք-Ստեփանեանցները խորին կսկիծով յայտնում են իրանց ազգականներին ու ծանօթներին՝ իր թանգագին զոտեր, երկրորդն իր անմոռանալի քրոջ՝ Քաղաքների Միութեան Երևանի լազարէթի գթութեան քոյր՝

ՎԱՐՍԵՆԻԿԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Երևանում, տիֆ հիւանդութիւնից։ Մարմինը կը տեղափոխվի իր հայրենի Առաջաձոր (Զանգ. գաւառ) գիւղը, ուր և կը կատարվի թաղումը։

838. 2—1

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Սրանով պատիւ ունեմ յայտնել Մաղնու ս. Գէորգ եկեղեցու ծխականներին ու նոյն եկեղեցին յաճախող հասարակութեան, որ արդէն շաբաթուկէս, ամեն կիրակի, ս. պատարագն երգում է քառաձայն երգեցիկ խումբ։

Կատարիչ նոյն եկեղեցու՝ Յովհաննէս ք. Տէր-Գրիգորեան

ատ. 839. 1—1

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
(Զուբալովի անուան)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏԻԿ ԽՄԲԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր, հինգշաբթի, Նոյեմբերի 19-ին

Կը ներկայացնէ
Փոխադրութիւն Բաֆֆիի յայտնի վէպից

ԴԱՒԹ-ԲԷԿ

Պատմ. իրաղ. 7 պատկ. Ա. Խ.-ից։

Մասնակցում են.—տ. Յասմիկ, օր.օր. Արփենի, Գրիգորեան, պ. պ. Ամօ-Խարազեան, Աղաբաբեան, Գէլանչեան, Երամեան, Լազարեան, Մարութեան, Միքայէլեան, Յարութիւնեան II, Ռուսեան և ուրիշներ։

Սկիզբն է երեկ. ժ. 8-ին։

Տեղերի գները 4—50 կոպէկ։

Ռեժիսեր՝ ԱՄՈ-ԽԱՐԱԶԵԱՆ

Վարչութեան հեռաթագ. անդամ՝ ՄԻՔ. ՍՏԱՄԲՈԼՑԵԱՆ

ատ. 833. 1—1

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ԱՒՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ռտիշչեվսկայա 13, տելեֆոն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանացի և թէ մանրիճ, նոյնպէս և վիրաբուժական կարիք ունեցող մնայուն (ստացիոնարъ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից) գաղօրօք դրվելու պայմանով։ Ընդունելութիւն՝ կանացի հիւանդ. ամեն օր՝ ժ. 1—12 առ.։

Հիւանդանոցի բժիշկները
Ա. Ա. Յարութիւնեան
Ն. Ե. Վասիլև Լզօրով
Լ. Ա. Զակրժեվսկի
Հ. Գ. Կալամկարեան
Ա. Ա. Նովիցկիյ
Դ. Ե. Տէր-Ներսէսեան
Ն. Ր. Փիշէր
Ս. Պ. Շահպարոնեանց

(հ. կ.) ատ. 742. 100—10

ԲԺԻՇԿ
Շուշանիկ Նարարեան
(Մանագէտ կանանց հիւանդութիւնների եւ մանկաբարձութեան)

Վերադառնալով հանգային ջրերից՝ վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը։ (առ. ժ. 1—3.
Ընդունում է ամեն օր՝ (եր. ժ. 4—6.
Հասցէն՝ Սօլոլակ, Բուլշչեվսկայա փ. № 1. Հեռախօս 10—58.

(ե.հ.կ.) ատ. 634. 100—29

Թիֆլիսի կոյրերի Հոգաբարձութեան Ակնաբուժարանի աւագ օրդինատոր
ԲԺՇԿՈՒՀԻ
ՍՕՖԻԱ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

ընդունում է աչքի հիւանդութիւններից ամեն օր՝ ցեր. ժամը 1½-ից մինչև ժամը 3-ը։ Սերգիէվսկայա փող. № 1. Տելեֆոն № 16—67։

ատ. 753. 50—26

Թբիլիսի համալսարանի
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ.Գ. ՄԵՐՈՒԲԵԱՆՑ

ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւն. առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱՅՏԻ և սրտի. բժշկութիւն նաև խառն ՆՈՒԹԵՐՈՎԻՆՆԵՐՈՎ, արհեստական ՊԷՎՄՈՏՕՐԱԿՈՎ։ Թոքերի և սրտի, նաև ուրիշ օրգանների ընտութիւնը և լուսանկարները լուսաւորված ԲԵՆՑԻՆԵԱՆ ՀԱՆԹԱՑԻՆ ՀԱՄԱԿԱՑԹՆԵՐՈՎ։ Ամեն օր՝ 9—1 ժամ. ցեր. և 5—7 ժամ. երեկոյեան։ ՀՔԱՒՈՐՆԵՐԻՆ առ. ժ. 9—10 ՀՐԻ։ Бебутовская, 23. тел. 7—29.

ատ. (ա. օ.) 504. 100—92

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ
ԵՒ ԼԱԲՕՐԱՏՕՐԻԱ
ԿԷՕՆՃԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ

Պոմբա—ոսկուց, արծաթից, ֆարֆորից և այլն։ Ատամի հեռացումը առանց ցաւի։ Արհեստական ատամներ ոսկուց (առանց բիմբի) և կաուչուկից՝ կատարելագործված մեթոդով։
Ընդուն. 10—2 առաւ. 4—7 երեկ. Լերմոնտովսկայա փողոց № 1. Մուտքը պէրէուլկից։

(ա. օ.) ատ. 515. 100—75

ԲԺԻՇԿ
ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը՝ մանաւորապէս կոկորդի, քթի, ականջի հիւանդութիւններով։

Առաւօտեան ժամը 10—12-ը։
Երեկոյեան » 5—7-ը։

Бебутовская ул. № 26. 3 դէօրիարդաց գիմնազիայի կողքին։

ատ. 779. 50—20

ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ պրոֆէսսոր
ԷՄԻԼՕ ԳՕԴԱՆԻ

Նախկին արտիստ իտալ. օպերայի, աշակերտ Մազիէրիի։
Ընդունելութիւնը՝ շաբաթ և կիրակի օրերը՝ 1—3 ժամը, երկուշաբթի օրերը՝ 1—2 ժամը։
Межевая ул. № 30, աջ կողմի զանգը։

ատ. 836. 1—1

„Մշակի" խմբագրատանը
վաճառվում են
ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐԸ.
1) Հասարակութեան նեցուկները, Հ. Իբսէնի, թարգ. Լ. Բարայեանի 50 կ.
2) Նոր կեանքի շեմքում, դրամ. էտիւդ դաւառ. կեանքից, Ա. Բ-ի 40 կ.
3) Նշանվածներ, պիէս 3 գործ., Ալ. Աբէլեանի . . . . . 60 կ.
4) Ուսանողներ, 3 գործ., Գ. Բաշինջաղեանի . . . . . 50 կ.
5) Կայէնի ճանկերում, դրամա 5 գործ. Աւ. Առաքելեանի . . . 50 կ.
6) Մազդա, դրամա, 5 գործ. Լևոն Մանուէլեանի . . . . . 40 կ.

Նրանք, որոնք այս գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն մեզանից փողը կանխիկ վճարելով, կը ստանան 25% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր վճարով պահանջողներին կը լինի միմիայն 15%։
Հասցէն՝ Ред. газ. „Мшакъ", Тифлисъ.
(3) 0—9

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԹՒՐՔԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
17 Նոյեմբերի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.— Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Ծովամերձ շրջանում թիւրքերը զանազան տեղերում փորձեցին առաջանալ, բայց այդ բոլոր փորձերը խափանվեցին հեշտութեամբ։

Սկսած Ճորոխի և Օլթի-չայի մօտից մինչև Բասէնի հովիտը (Աղօսանի շրջան) մեր հետախոյզ խմբերը գործում են աղողութեամբ։

Դուտախից դէպի արևելք՝ Քելլիկ-Գեադուկ լեռան շրջանում, Եփրատ գետի մօտ, թիւրքերը առաջացան Մուսաբէքիր գիւղի ուղղութեամբ, բայց վանվեցին։

Մնացած ռազմաճակատի վրա փոփոխութիւն չը կայ։

ԼՕՆԴՕՆ.—Պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

Կոէզիֆօնի մօտ տեղի ունեցած կռուի մէջ թշնամին ունէր 4 դիվիզիա։ Գերի թիւրքերը պատմում են, որ դիվիզիաներից մինը ոչնչացաւ. այդ մենք ճշդեցինք։ Տեղեկութիւններ են ստացվել, որ մօտենում են թիւրքական օժանդակ զօրամասեր։ Դիներալ Տօունսանդը, վերջացնելով վիրաւորներին և գերիներին ուղարկելը, նահանջեց դէպի այն դիրքերը, որոնք ընկած են գետի ստորին հոսանքի մօտ։

ԲԱԼԿԱՆՅԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
17 Նոյեմբերի

ՊԱՐԻԶ.— Մօնաստիրի մօտ կանգնած սերբերը յարձակման չենթարկվեցին։ Մօնաստիրի և Կալանդչէլենի միջև բոլգարների գործողութիւններին խանգարում է առաձիւնը։ Անգլիացիք հաղորդում են մեծ թիւով բոլոր դասակի զինուորների մասին։

ՅԷՏԻՆԻԷ.—Պրէս-Բիւրօն հաղորդում է.

Նոյեմբերի 15-ին թշնամին նորից գրաւեց Ֆօչը, Միտէլկան և Պրեպոլը։

Այդ կռիւներում մենք գերեցինք 54 մարդ։

Պաշէչը և մնացած սերբ մինիստրները նոյեմբերի 15-ին եկան Սկիւտարի, ուր լինելու է սերբ կառավարութիւնը։

ՍՕՖԻԱ.—Անգլօ-ֆրանսիական զօրաճակատի վրա 2 մետր ձիւնը արգելք է լինում պատերազմական գործողութիւններին։ Մօնաստիրի շրջանում բոլգարները նոր յարձակումներ չը գործեցին։

Սերբական գեներալ-շտաբը և կառավարութիւնը դիմում են Զէրնոգորիա, որտեղից յոյս ունեն զեկավարել ռազմի գործողութիւնները ձմրան ընթացքում, գործադրելով պարտիզանական պատերազմ։

Անգլիացիք շարունակ ստանում են օգնութիւն, որ դիմում է դէպի զօրաճակատը։ Ամեն օր գալիս են սերբ փախստականներ, որոնք ողբալի վիճակի մէջ են։

ԱԹԵՆՔ.—Ֆրանսիական դիրքերն ամրացված են և համարվում են անմատչելի զօրագիծ։

Սերբ զօրքը, 250,000 մարդ, շարունակում է կռիւով նահանջել Ալբանիայի ուղղութեամբ. նրա մեծ մասը դիմում է դէպի Սկիւտարի, Դուրացցո, Սանտի-Կվարանտա և այլն, նահանջելով Մօնաստիրի մօտից, և անցնում է Ալբանիա՝ Դիբրի և Օխրիդայի վրայով։ Բոլգարական առաջխաղացումը կանգ է առել բուք ու բօրանի պատճառով։

Ցնծայի շրջանում, Մօնաստիրից 30 կիլոմետր հեռու, սկսվել է կռիւ։

Պրիլէպի շրջանում ընդհարումներ են բոլգարների և սերբերի միջև, որոնք ստացել են օգնութիւն դաշնակիցներից։

Սերբերն ամրանում են ալբանական հողի վրա։

Բոլգարական երկու դիվիզիա դիմում են դէպի Կիւչէվօ։

Ֆրանսիական օդաչուները ռումբեր նետեցին Աշիրում բոլգարների վրա։

ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
17 Նոյեմբերի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.— Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Բիգայի շրջանի զօրաճակատի վրա տեղ-տեղ երէկ մեր արտիլէրիան դրծեց աջողութեամբ։

Պլեսկից դէպի հարաւ-արևմուտք նոյեմբերի 15-ի երեկոյեան հակառակորդը առաջացաւ դէպի Կօմօրա գիւղը։

Մարիցի ձախ ափին նոյեմբ. 15-ի երեկոյեան մեր զօրամասերից մէկը յարձակում գործեց թշնամու վրա Հօզլիչի գիւղի շրջանում։ Սուլտանմարտից յետոյ աւստրիացիների մեծ մասը սրախողխող եղաւ. 3 օֆիցէր և 85 զինուոր գերի ընկան։ Մեր կորուստներն անչնչան են—4 սպանված և 10 վիրաւոր։

Սկսած Բիգայի ծոցի մօտից մինչև բուլմինական սահմանը երեկվայ օրը հանդիստ անցաւ։

ԼՕՆԴՕՆ.—Լլոյդի գործակալութիւնը յայտնում է, որ Ջրասուզվել է ֆրանսիական «Այժիրիէն» շոգենաւը, որի նաւաստիներից 8-ը պակասում են։

Հոկտ. 29-ին ընկղմվել են անգլիական «Օմար» և «Տանիա» շոգենաւերը. վերջինի նաւաստիները ափ հասան նաւակներով։

ՀՌՕՄ.—Դլխաւոր բանակից տեղեկացնում են.

Պոպենի հովտում մեր զօրամասերից մինը աւերեց թշնամու մի ամրութիւն։

Մօնաստիրը շրջանում մեր զօրքերը երեկվանից վերսկսել են իրանց յարձակումները։ Կատաղի կռիւից յետոյ թշնամու խրամատները և ամրութիւնները Վոդիլի և Մրզլի շրջանում մնացին մեր ձեռքում։ Մենք օչնչացրինք թշնամու 3 գնդակացիր։

Գօրբեցայի շրջանում թշնամին ստանալով մեծաքանակ օգնութիւն ամբողջ օրը գործում էր ուժեղ հակայարձակումներ. նրան աջողվեց մի քանի կէտում ներս խուժել մեր նոր խրամատները, բայց կատաղի ձեռնամարտից յետոյ թշնամին վանվեց։

Կարսօյում մեր զօրքերը եռանդով առաջանում են Մօնաստ-ան-Միքելէի ուղղութեամբ, նաև դէպի Սան-Մարինօ, ուր մենք թարմ օյժերով ձեռք ձգեցինք մի քանի խրամատ։ Ընդհանուր առմամբ մենք այդ օրը գերեցինք 702 մարդ, որոնցից 15-ը օֆիցէր են, և ձեռք ձգեցինք 3 գնդակացիր ու հարուստ պատերազմական աւար։

ԼՕՆԴՕՆ.—Ֆէլդմարշալ Ֆրէնչը տեղեկացնում է.

Լոյս նոյեմբ. 12-ի գիշերը մեր զօրքերի մի մասը ներս խուժեց թշնամու խրամատները Կոմէկուրի մօտ և ձեռքի ռումբերի տարափ տեղաց գերմանացիների վրա։ Մի այլ տեղում մենք պայթեցրինք մի ական, պատճառելով թշնամուն խոշոր կորուստներ։

Վերջին օրերը մենք ոմբակոծութեան ենթարկեցինք թշնամու խրամատները զօրաճակատի զանազան մասերում։ Գերմանացիք թնդանօթաձգութիւնը շարունակեցին Լոսսի, Արմանտիէրի և Իպրի շրջանում։

Նոյեմբ. 15-ին տեղի ունեցան 15 օդային կռիւ. ոմբակոծվեցին գերմանական աէրոդրոմը Ժիտէում, նաև ռազմամթերք պատրաստող գործարանը։ Անգլիական մի օդանաւ միայն մի կռիւ մէջ ցած իջեցրեց թշնամու 5 աէրոպլան։ Մեր օդաչուները ռումբեր նետեցին Լա-Շապելէում և պատճառեցին զգալի կորուստներ։ Բոլոր աէրոպլանները վերադարձան անվնաս։ Նոյեմբ. 15-ին գերմանական աէրոպլանները ռումբեր նետեցին ծովափի վրա։ Անգլիական մի աէրոպլան ոչնչացրեց գերմանական մի սուզանաւ Միդլկերկէի մօտ։

ԿՕՊԵՆՀԱԳԷՆ. — «Պոլիտիկէնին» հեռագրում են Բատէրդամից, որ 7 անգլօ-ֆրանսիական օդաչաց ռումբեր նետեցին Կուրտ-բէ-Բրիսէլ երկաթուղագծի վրա, կործանելով Շէլդի կամուրջը։ Երկու օդաչաց երեցին Բրիսէլի վրա և նետեցին վերջին ֆրանսիական և անգլիական լրագիրները։ Բրիսէլում գերմանացիք ձերբակալել են մի քանի պաշտօնական բելգիացի օֆիցէրներ։

ՀԱՄԱԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԾՈՒՐԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
16—17 Նոյեմբ.

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.—Բոլգարիայից հաղորդում են, որ անգլօ-ֆրանսիական նաւատորմը պաշարել է յունական ջրերը, որի պատճառով էլ ապրանքների ներմուծումը Յունաստանից Բոլգարիա բոլորովին դադարել է։

Կ. Պոլսից տեղեկացնում են, որ, թիւրքաց մաքսային տեղեկութիւնների համաձայն, տեղի են ունենում պաշտօնական բանակցութիւններ Գերմանիայի և Թիւրքիայի միջև՝ առևտրական ու մաքսային ֆեդերացիա կազմակերպելու մասին, որին մասնակցելու են Աւստրօ-Ունգարիան և Բոլգարիան, որոնք արդէն ուղարկել են իրանց պատգամաւորներին Դրեզդէն, ուր կայանալու են խորհրդակցութիւնները։

ՊԱՐԻԶ.—Հավասի գործակալութիւնը հաղորդում են Աթէնքից, որ յունաց կառավարութեան նոտան յանուն համաձայնութեան պետութիւնների կազմված է բարեկամական դարձուածքներով։

Պաշտօնական շրջաններում կարծում են, որ նոտան ճանապարհ է բանում լուծելու դրութիւնը, և այն համարում են բաւարար օրավհետև նա պատասխանում է յոյն ժողովրդի ցանկութիւններին չէզոք մնալու և միևնոյն ժամանակ արգելք չը յարուցանելու համաձայնութեան պետութիւնների առաջ։

ՊԱՐԻԶ.—Աւաւտեան Կիսէնէրը ընդունվեց Բրիանից, իսկ երեկոյեան զինուորական մինիստրի օգնական Տօմից։

Մալվին վճռեց յանձնարարել յատուկ մասնաժողովի քննել Ֆրանսիայում բնակվող դաշնակից մեծ պետութիւնների հպատակների դրութեան հարցը, որոնք իրանց հատակի համաձայն պէտք է զինուորական ծառայութեան կանչվին իրանց հայրենիքում։ Ցանկացողները կարող են մտնել ֆրանսիական կանոնաւոր զօրագնդերի մէջ։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.—Սենատը և պատգամաւորների պալատը նախագահներ ընտրեցին Ֆերնեկիդուին և Պուսիրդուին։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—Ի պատիւ Կարմիր Խաչի կոնֆերէնցիայի ռուս պատգամաւորների դեսպան Նէկլիւդովը ճաշ տուեց, որին ներկայ էին կոնֆերէնցիայի նախագահը և Շվէդիայի ներկայացուցչանդամները։

Թագաւորը այսօր նախաճաշ տուեց ի պատիւ Կարմիր Խաչի շվէդ նախագահ պրինց Կարլի և կոնֆերէնցիայի բոլոր անդամների։

ԱԹԵՆՔ.—Յունաց կառավարութեան պատասխան նոտան յանձնվեց համաձայնութեան պետութիւնների ներկայացուցիչներին և ուղարկվեց դաշնակից կառավարութիւններին, որոնք կը քննեն այն։ Յունաստանի արտայայտած բարեացակամ մտադրութիւնները ստիպում են հաւատալ, որ այն հարցը, որի վճիռը իր մանրամասնութիւններով դեռ դժուարին է ներկայանում, կը լուծվի նպատակաւոր մտքով։

ԿՕՊԵՆՀԱԳԷՆ.—«Նոր Բիւրօն» տեղեկացնում է, որ Վիլհելմ կայսրը եկել է Շէնբրոան, Ֆրանց Յովսէփ կայսրի հետ տեսակցելու համար։

Վոլֆի գործակալութիւնը յայտնում է, որ Վիէննայում խօսվում է աւստրիական կաբինէտի առաջիկայ փոփոխութիւնների մասին։

Դրեզդէնում բացվել է աւստրօ-գերմանական գիւղատնտեսական կոնգրէս՝ Գերմանիայի և Աւստրիայի միջև աւելի սերտ տնտեսական մերձեցում հաստատելու հարցի ուսումնասիրութեան համար։ Կոնգրէսին մասնակցում են Թիւրքիայի և Բոլգարիայի ներկայացուցիչները։

Բեռլինում սկսել է լոյս տեսնել «Արևելքի Ձայնը» անունով նոր տեղեկատու թերթ։ Մրագիրն է Ֆինլանդիային, Մերձբալտիկեան երկրին և առ հասարակ Ռուսաստանին վերաբերեալ յօդուածներ։ Առաջին համարում տպված է ի միջի այլոց մի յօդուած «Ֆինլանդիայի քաղաքական դրութիւնը» խորագրով։

ԼՕՆԴՕՆ.—Նոր Հարաւային Ուէլսում բարեգործական հանգանակութիւնը նոյեմբերի 16-ին տուեց յօգուտ դաշնակից երկիրների պատերազմից վնասվածների 10,000 ֆունտ ստերլինգ, որպիսի գումարը գործադրվելու է Լեհաստանի զոհերի օգտին։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.—Բոլգարիայից տեղեկացնում են, որ Էնվէր-փաշան եկաւ Սօֆիա և այցելեց Բաղսալովին։ Վաղը նա ընդունվելու է Ֆէրդինանդ առաջից։

ԿՕՊԵՆՀԱԳԷՆ.—Վիէննայից հաղորդում են, որ գերմանական կայսրը երէկ ընդունեց աւստրօ-ունգարական արտաքին գործերի մինիստր Բուրիանին, մինիստր-նախագահներ Շտիւրգկին և Տիսային և երէկ երեկոյեան մեկնեց։

ՅՈՅՑ ՐՈՒՄԻՆԱԿԱՆ ՊԱՐԼԱՄԵՆՏՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
16 Նոյեմբերի

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.— Երէկ պարլամենտի բացման առիթով հրաւիրվածների թիւը սահմանափակված էր։ Օթեակների կէսը դա-

տարկ էր։ Դիւանագիտական մարմինը զբաղուած էր երկու օթեակներում. մէկի մէջ համաձայնութեան պետութիւնների ներկայացուցիչներն էին, միւսի մէջ՝ չեզոք պետութիւնների կենտրոնական միութեան ներկայացուցիչները։

Մի օրցներ էին ձեռք առնված սպասող ցոյցերի դէմ։

Թագաւորը, որ եկաւ գահաժառանգի հետ, ողջունվեց «ուրրա» բացագանչութեամբ և ծափահարութեամբ։

Սկսելով գահական ճառի ընթերցումը, թագաւորը պէտք է կանգ առնէր օպոզիցիայի բացագանչութիւնների պատճառով՝ «կորչին ունգարները և գերմանացիք. տարէք մեզ դէպի Տրանսիլվանիա»։

Պարլամենտի ճնշված մեծամասնութիւնը, որ պատկանում է կառավարական և լիբերալ կուսակցութիւններին, «ուրրա» աղաղակներով ու ծափահարութեամբ փորձում էր խեղդել աղմուկը գահական ճառի ընթերցման ժամանակ։ Պառլամենտը Միլլէն, որ աղաղակում էր «կորչի կառավարութիւնը», սաիլված էր պաշտպանվել մի քանի լիբերալների դէմ, որոնք յարձակվեցին նրա վրա ծեծելու նպատակով։

Գահական ճառի ընթերցումից յետոյ, թագաւորը գահաժառանգի հետ հեռացաւ պատգամաւորների ծափահարութեամբ։

Պաշտօնական «Վիկտորիան» գրում է. «Օպոզիցիայի յանդուգն ու կոպիտ ցոյցը թագաւորական կոչի ընթերցման ըստ էին, երբ ազգայնականութեանը յորդոր էր կարդացվում հայրենասիրական միութեան՝ երկրի շահերի պաշտպանութեան համար, վերջնականապէս վարկաբեկեց օպոզիցիայի անիշխանական գործունէութիւնը, որ ղեկավարվում է շահադիտական դաղտնի նկատումներով։ Դիւանագիտական ներկայացուցիչներն անգամ այն երկիրների, որոնց պատուին օպոզիցիան կատարեց այդ ցոյցը, կարող էին համոզվել, թէ որ աստիճան այդօրինակ արհեստական ցոյցերը հակառակ գործունէութեան են յանգում։ Պարլամենտական մեծամասնութիւնը, որ արտայայտում է երկրի իսկական կարծիքը, իր վստահութիւնն արտայայտեց թագաւորական ճառի խօսքերին»։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐՈՒՐԱԶԸ

—

✦ Համադանում գերմանացի և թիւրք օֆիցէրները մեծ զումարներով կազմակերպում են պարսից հեծելազօր։

✦ Վիրէվմի փոխարէն Թիւրքիա է դնում կրօնպրինցը։

✦ Սիրիայի Թիւրք զօրահրամանատար Ջեմալ փաշան ընդարձակ պատրաստութիւններ է տեսնում Եգիպտոս արշաւելու համար։

✦ Լէմնոսում կենտրոնացել են անգլո-ֆրանսիական խոշոր ոյժեր։

✦ Աւստրիական կառավարութիւնը վրճռել է արձակել սօկոլի գնդերին և ընդունել նրանց զօրքերի մէջ։

✦ «Բէկն»-ը պնդում է, որ յոյները գործադրում են յոյն-բուլգարական դաշնի պայմանագիրը։

✦ «Բ. Ե.»-ին հեռագրում են, որ Վանա եկան թիւրք զօրքեր «Դեբէնի» և «Բրէսլաւի» ուղեկցութեամբ։

✦ Մօնտենեգրոյի անկումը ժամերի խնդիր է. բուլգարները կանգնած են քաղաքի դռների մօտ։

ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԳԵՏՔԷՆ

—

Բասրայից (Պարսից ծոց) մի բարեկամ սեպտ. 2 թուակիր մի նամակով, ի մէջի այլոց, հետևեալն է հաղորդում.

«Անգլիացիները Տիգրիսի վրայ մինչև Քիւթէլ-Ամարայի մօտերն են և Եփրատի կողմէն ալ բաւական յառաջացած, մինչև Նասրիէէն անդին հասած են և իրենց տարած մասերը երկաթէ ձեռքով բռնած են։ Թիւրքերը բոլորովին դէմօրալիզէ եղած են. օրչափ օր տեղս կը հասկնանք, ամիս մը չպիտի անէ, անգլիացիք Բաղդադ պիտի ըլլան Ճիշդը հիմա թիւրքերը թէև Քիւթ այժ մը ունին, բայց այնքան յուսաթափ եղած են, որ արդէն իսկ եա քաշուիլ կսկսին և Սելման-Փաքի մէջ պաշտպանական պատրաստութիւններ կը տեսնեն։

«Բաղդադ նամակ չենք գրեր, կը վախնանք, որ հոն պատճառաբանութիւններ ընելով դէշութիւն ընեն. անկէ ալ կը վախնան գրելու. բայց ծանօթներ շարունակ կուգան և բերանացի լուրեր կը բերեն և լուրերը դոյացուցիչ են ընդհանուրի համար։ Մանաւոր նեղութիւն չկայ, բայց ամբողջ աշխարհէ կտրուած վիճակի մէջ շատ անհամբերութեամբ անգլիացիներուն հասնելուն և ազատման կը սպասեն։

«Նաւրի-փաշան կոմանտան վալի է—անկէ առաջ Սիւլէյմանիէն էր—և ժողովուրդի հետ ընդհանրապէս վարմունքը ազէկ է։ 19-էն մինչև 45 տարեկան անխտիր զօրք կանչեն. 40-էն 45 տարեկան ղէյրի-մուալլէմ (Թալիմ չեղած) քրիստոնեաներէն և ոչ մահմեդականներէն բէդել կանչեն։

«Այսօր մարդ մը եկաւ քովս, որ 12 օր առաջ Բաղդադ եղած է, և յայտնեց, թէ այնտեղ կացութիւնը, ինչպէս որ ըսի, հանդարտեցուցիչ է։

«Հոս անգլիական կառավարութեան շնորհիւ կատարեալ հանդստութիւն մը վայելելու վրայ ենք և գործերն ալ իրենց կարգին են»։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—

ԱՌԱՆՁԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

—

Մենք արդէն տուինք պարենաւորման սեկցիայի ընդունած որոշումները, որոնց մէջ սակայն այնքան էլ էական փոփոխութիւններ չեն մտել Կովկասի նահանգապետների և վարչապետների խորհրդակցութիւնից յետոյ։ Այժմ առաջ ենք բերում արտաքսման օրենսդրական և բնակարանային սեկցիաների որոշումների գլխաւոր կէտերը, որոնց դէմ վերջին խորհրդակցութիւնը ոչ մի առարկութիւն չէ արել։

Ահա դրանք.

Տրանսպորտային սեկցիան որոշեց երկաթուղիների վերաբերմամբ՝

1) Վագոնները շուտափոյթ կերպով ազատելու և նրանց շրջանառութիւնը աւելացնելու համար, սահմանել անընդհատ 14 ժամվայ գործունէութիւն ապրանքային կայարաններում, ապրանքը ընդունելու և դուրս տալու համար։ Վագոնները բեռնելու և դատարկելու նկատմամբ էլ պահպանել այս կարգը նաև կիրակի օրերը, բացառութեամբ աւագ տօների։

2) Ամբողջ Կովկասում տեղափոխութեան արգելքից ազատ համարել հացահատիկի բեռները։

3) Շտապցնել վագոնների բեռնումը Անդրկովկասում։

4) Ապրանքների գնումների և ուղարկումի համար կանոնաւոր կազմակերպութիւն հաստատել, մանաւանդ Հիւսիսային Կովկասում։

Խճուղիների վերաբերմամբ արտաքսման սեկցիան որոշեց, որ Նալչիք-Շուշի, Շուշի-Գորիս, Փոթի-Թիֆլիս, Աղստաֆա-Երևան և Սուխում-Փոթի խճուղիների համար հարկաւոր է ըստ էության ենթարկել երկրի ձիերը, տեղեկ տրանսպորտային միջոցներ, հաստատել ապրանքների տեղափոխութեան վճարի նորմա և կանոնաւորել խճուղիները։

Բնակարանային սեկցիան, որի նախագահն էր իշխ. Արղութեան-Երկայնաբազուկ, որոշեց բնակարանային թանգութեան դէմ կուսելու ամբողջ գործը կենտրոնացնել քաղհասարակական վարչութիւնների ձեռքում, որ քաղ. վարչութիւնները անմիջապէս հրատարակեն պարտադիր որոշումներ բնակարանների թանգութեան դէմ կուսելու համար։ Բնակարանների թանգութեան դէմ գործնականապէս կուսելու համար քաղաքներում անհրաժեշտ է հիմնել քաղաքային կոմիտէներ և բնակարանների թաղական հատգործակցութիւններ։ Այս վերջինների վրա է դրվելու բնակարանների և սենեակների գները որոշելը։ Թաղական կոմիտէների բաղադրները ներկայացվելու են քաղաք. բնակարանային կոմիտէներին, իսկ որտեղ դրանք չը կան,—քաղ. վարչութիւններին։

Բացի այս որոշումները, խորհրդակցութեան սեկցիաների ընդհանուր ժողովը յայտնեց ցանկութիւններ, որոնցից գլխաւորներն են՝

ա) Երկրագործութեան մինիստրութեան լիազօրներ նշանակել (օգոստոսի 17-ի օրէնքի 12-դ յօդուածի կարգով) նահանգների և շրջանների համար առանձին, իսկ քաղաքների համար առանձին։ բ) Սաւրոպոլի նահանգի համար լիազօր նշանակել նահ. զեմստվային վարչութեան նախագահին, Թիֆլիսի և Քութայիսի նահանգների համար աղնուականութիւնների պարագլուխներին, իսկ միւսների համար նահանգապետներին և շրջանապետներին, իսկ քաղաքների համար քաղաքագլուխներին։ գ) Նահանգական լիազօրների կարգադրութեամբ կազմել գաւառական խորհրդակցութիւններ։ Վերջինին կարելի է տալ կարգադրիչ և տեղեկատու մարմնի ֆունկցիա և այլն։

Այս ցանկութիւնների առթով տեղի ունեցած առարկութիւններից յետոյ, խօսեց Ալ. Խատիսեան, ջերմ հաւատ յայտնելով որ Ներքին Բարձրութիւնը կը լսի հասարակական կազմակերպութիւնների ձայնը և ազդարարութիւնը պարենաւորելու գործը կը յանձնի հասարակական ոյժերին։

Ալ. Խատիսեանի այս խօսքերից յետոյ, խօսեց Փոխարքան։

Պարոնայք, խորհրդակցութեան առաջին նիստում Իմ ձեզ ուղղած դիմումի մէջ Ես, ի միջի այլոց, յիշեցի, որ իմ կողմից ձեռք են առնված նախնական միջոցներ, որպէսզի երկաթուղիներով ապրանք տեղափոխելու գործը ընդարձակվի։ Այժմ Ես կը կամենայի ծանօթացնել ձեզ այն բանի հետ, ինչի յանգեց այդ նախնական միջոցների ձեռք առնումը։

Այս խօսքերից յետոյ, Փոխարքայի առաջարկութեամբ գէն. Սանուշկովիչ տեղեկութիւններ տուեց Մեծ Իշխանի կարգադրութիւնների մասին երկաթուղիների վերաբերմամբ։

Բարձրութիւնը ներկաներին դիմեց հետևեալ ճառով.

Այժմ Ես պէտք է հաղորդեմ ձեզ այն եզրակացութեան մասին, որին գալիս եմ Ես, օգտվելով սեկցիաների աշխատանքներից։ Ես դիմում եմ ձեզ ոչ թէ ճառով, այլ կամենում եմ խօսակցութեան ձևով յայտնել Իմ մտքերը այնպէս, ինչպէս կը խօսէի դէմ առ դէմ մի հաւատարմատար անձնաւորութեան հետ։ Ձեր ցանկութիւնները և որոշումները այնքան կարևոր հարցի վերաբերմամբ ի նկատի են առնված Իմ կողմից։ Ձեր ցանկութիւնները իրանց իդէայով Ես համակրում եմ բատ ամենայնի։ Շատ բանում Ես ձեզ հետ համաձայն եմ միանգամայն, սակայն, կովկասի թանգութեան դէմ միջոցներ ձեռք առնելով, մենք պարտաւոր ենք ամենից առաջ յենվել օրէնքի վրա։ Ճիշդ է, օրէնքը ասում է, որ Ես իրաւունք ունեմ բացառիկ դէպքերում վարվել Իմ հայեցողութեամբ և, ընդունված միջոցների մասին յայտնելով Թագաւոր Կայսրին, սպասել, թէ հաճելի՞ կը լինի արդեօք Նորին Կայսերական Մեծութեան հաստատել Իմ ընդունած վճիռը։ Բայց Իմ խիղճը Ինձ պարտաւորեցնում է նման իրաւունքին վերաբերվել ըստ ամենայնի զգոյշ և նրանով օգտվել միայն բացառիկ դէպքերում։ Պատասխանատուութիւնից Ես չեմ վախենում, բայց գործել ոչ խղճով՝ վախենում եմ, և Աստուած մինչև այժմ պահել է Ինձ նման գործողութիւնից։

Պարոններ։ Կրկնում եմ. Ես խորապէս համոզված եմ, որ մեր ցանկութիւններում մենք չենք բաժանվում, իսկ մեր տարաձայնութիւնները վերաբերում են միայն օրէնքի ձևական պահանջների հաստատման և երկրի տեղական առանձնայատկութիւնների հետ։ Եթէ փորձը ցոյց տայ, որ այդ կարգը, կամ անգամ օրէնքը, կարիք ունեն փոփոխութեան, տպա ձեզանից իւրաքանչիւրը հնարաւորութիւն թող ունենայ այդ մասին Ինձ յայտնելու։ Իմ տան դռները միշտ, իսկ անհրաժեշտ ծայրայեղ դէպքերում անգամ գիշերը բաց են ձեզ համար։ Ես խորապէս համոզված եմ, որ ձեռք առնված միջոցներից օգուտ կը լինի երկրի համար, իսկ եթէ Ես սխալվում, խնդրում եմ բացարձակ ցոյց տալ Իմ սխալները։ Նրանից, ինչ որ Իմ ներկայութեամբ պարզվեց համագումարում, Ես այն համոզմունքը կազմեցի, որ նպատակայարմար կը լինի ծրագրվող նահանգական և շրջանային խորհրդակցութիւններին աւելացնել նաև առանձին խորհրդակցութիւններ Թիֆլիս, Բաքու, Վլադիկավկազ և Եկատերինոդար քաղաքներում, քաղաքագլուխների նախագահութեամբ։

Այժմ թոյլ տուէք անկեղծ սրտի խորքից շնորհակալութիւն յայտնել աշխատանքների համար, որ Ինձ հնարաւորութիւն տուին լուծելու այնքան կարևոր հարցը, որի համար մենք ամենքս հաւաքվել ենք այստեղ։ Դիւրաւոր դժուարութիւնը յետագայում է։ Կարելի է կազմել իդէական ծրագիր, բայց դրան կեանքի մտցնելու միջոցին, նա կարող է անպէտք լինել։ Բայց միւս կողմից, եթէ գործի մէջ դուք դնում էք ձեր սիրան ու հոգին, ապա Ես հաւատում եմ, որ ոչ կատարեալ ծրագրի դէպքում էլ, որովհետև աշխարհում կատարելութիւն չը կայ, դուք այն կը կատարէք իդէական կերպով։ Եթէ լինեն սխալներ էլ, մենք միասին միջոցներ կը գտնենք դրանց ուղղելու։ Մի անգամ ևս շնորհակալ եմ ձեր բոլորից, պարոններ։

Սրանից յետոյ Ալ. Խատիսեան արտասանեց իր ճառը, որ տպված է մեր երեկվայ №-ում։

ՄՏՔԵՐ ԵՒ ԽՈՀԵՐ

V

Անցեալ տարվայ դեկտեմբերեան անց ու դարձերը դեռ թարմ են ամենքի յիշողութեան մէջ։

Շատ բնական կերպով է պարզվում այդ պիսի ժամանակ հասարակական օրոշ խաւերի ու անհատ անձանց—օրենք մեծ յաւակնութիւն ունեն հասարակական գործերի ղեկավար առաջնորդի դերը կատարելու—վերաբերմունքն ու պատմական ընթացիկ դէպքերի ըմբռնողութեան ոյժը։

Ինչպէս յայտնի է, անցեալ տարվայ դեկտեմբեր ամսին ռազմական գործողութիւնների թատերաբեմը մօտեցաւ Թիֆլիսի նահանգին։ Սկսվեց Թիֆլիսում իրարանցումն ու խուճապը։ Սակայն օվքեր էին առաջինը փախչում ու միմիայն իրանց դլխի մասին մտածում, այդ թողնում ենք ընթերցողին վերյիշելու։ Այժմ մենք առաջ կը բերենք այստեղ «Բյուլ. Վեդ.» լրագրի (№ 252) թղթակից Պետերբուրգի յօդուածը հեռաքրքրական քաղուածքներ արևմտեան ռազմաբեմին մօտ գտնվող նահանգներից փախչողների մասին։ Այդ յօդուածը կրում է «Փախչողներից առաջինները» խորագիրը և տալիս է մօտաւորական հշդրիտ պատկերը հասարակական այն խաւերի տեղաշարժման ու փախուստի մասին, երբ տարածվում է թշնամու մօտենալու լուրը, որը շատ անգամ սուտ է լինում...

«Սրբազան սինոդի նախագահը քննելիս բիւջեային յանձնաժողովի զեկուցողներ Պետական Դումայի անդամներ՝ Կովալևսկի և Եարմոլովիչ մատնանշեցին մի անցանկալի երևոյթի վրա՝ այն վայրերից, որոնց սպառնում է թշնամու արշաւանքը, հոգևորականութիւնը մեկնում հեռանում է առաջինը, թողնելով իր հօտը բարդի բերմունքին։ Պաշտօնական մի քանի վկայութիւններով հաստատվում է վերյիշեալ երկու պատգամաւորների դիտողութիւնը։ Այսպէս՝ օրինակ՝ սեպտեմբերին Վոլինի արքեպիսկոպոս Եւլոգին հրահանգում է այն հոգևոր անձանց, որոնք վաղաժամ փախուստի էին դիմել, անյապաղ վերադառնալ ետ իրանց ծխերը, որոնք դեռ զբաղված չեն, քաղաքներում և մեծ թաղերում վարել արքեպիսկոպոսը յիշեցնում է փախուստի դիմած հոգևորականներին նրանց հոգևոր պարտականաւթիւնը, որ պարտաւորեցնում է մնալ հովին իր հօտի հետ և նոյն իսկ այն դէպքում, երբ գերութեան մէջ են ընկնում, իսկ թշնամու ճիշդ մօտենալու ժամանակ հեռանալ ծուխի հետ միատեղ։ Հոկտեմբեր ամսի առաջին կէսին լրագրերում տեղեկութիւններ տպվեցին սրբազան սինոդի շրջաբերականի մասին, ուղղված Կիեվի, Զերնիգովի, Պոդոլի, Մոգիլեվի, Մինսկի, Պսկովի, Սմոլենսկի, Ռիգայի և այլ թեմերին, որով առաջադրվում է ծխատէր քահանաներին չը թողնել ծխերը, մնալ իրանց եկեղեցիների մօտ, եթէ իշխանութեան կարգադրութեամբ հեռացվում են միայն զինուորութեան պարտաւոր տղամարդիկ, այլ ոչ ամբողջ ազգաբնակութիւնը։ Իրանց տեղերը պարտաւոր են մնալ և եպիսկոպոսները, որպէս զի հեղինակաւոր հոգևորութիւն լինի տեղափոխվող թեմի կրօնա-բարոյական կեանքի վրա։ Նոյնիս հրատարակվեց Մինսկի նահանգապետի շրջաբերականը, որտեղ ասված է, թէ ամեն տեղից գանգատներ են գալիս պաշտօնեաների փախուստի մասին, սկսած զեմսկի նաչալնիկներից։ Թողնելով տղաբնակութիւնը բաղդի բերմունքին, իշխանութիւնները, շրջաբերականի անելով, փախչում են մինչև իսկ այնպիսի վայրերից, որոնք չեն գտնվում թշնամու արշաւանքի վտանգի առաջ։

«Յայտնի է նոյնանման շրջաբերականը հարաւ-արևմտեան երկաթուղիների կառավարիչ Շմիդտ։ Այդ շրջաբերականով յայտնվում են երկաթուղային պաշտօնեաները, որոնք նոյնպէս առաջինն են փախուստի դիմում կամ առաջինն աշխատում հեռու ուղարկելու իրանց դոյքը, ու յաճախ այդ անում են այնպիսի վայրերում, որոնց չէ սպառնում մօտիկ ապագայում թշնամու արշաւանքը և մինչև օրս էլ դեռ չէ սպառնում։

«Յետոյ ինքը պ. Շմիդտն ևս ենթարկվեց նախատինքի, որ առաջինն ինքը Կիեվից փոխադրել է իր տնային գոյքը, որով ամենայնէս նպաստեց, ինչպէս տեղական լրագիրներն էին ասում, ընդհանուր պանիկային կիեվցիների մէջ։ Վերյիշեալ մեղաւոր պաշտօնեայ անձանց շարքը պէտք է դասել մի քանի հասարակական տարրեր։ Այդ փոքր է շատ հարուստ և ապահով անհատներն են։ Սրանք հէնց առաջին հերթին փախչում են հեռու, շատ հեռու, երբ ենթադրական լուրեր են գալիս թշնամու մերձեցման մասին։ Այնպիսի նահանգներից փախան գնացին, ինչպէս Օրլովի, Զերնիգովի ու մինչև իսկ Պետրոգրադից։ Շատերն էլ տեսնելով ազդեցիկ, դիրք ունեցող յայտնի անձնաւորութիւնների փախուստը՝ իրանք էլ նոյն տեսակ են արամադրվում և վարակում այդ բանով հասարակական մթնոլորտը։ Ահա այսպէս ուրեմն ժողովուրդը, երբ տեսնում է հոգևորականութեան, պաշտօնեաների, դիրքով յայտնի անձանց, հարուստ անհատների փախուստը, ինքն էլ տարվում է փախուստի մտքով, ծախծխում ամեն ինչ էլս գնով, ինչպէս Կիեվում տեղի ունեցաւ. փախչում, օրինակ վերցնելով ուրիշներից՝ վճարում տասնեակ ռուբլիներ տոմսակ, նստիլչիկ, կառք ունենալու համար...

«Եւ ապա պարզվում է, որ ամենևին փախչելու կարիք չը կար և զուր էին բոլոր նեղութիւններն ու վնասները, որ քաշեց խուճապին հետևողը»։

Ընթերցող, վերյիշեցէք դեկտեմբեր ամիսը անցեալ տարվայ։ Չէ որ մեզ էլ վատ օրինակ տուին փախչող «փրկիչները», սակայն հասարակութիւնը նրանցից աւելի խելոք գտնվեց։ Հարուստների ու ղեկավար գործիչ-փրկիչների օրինակին չը հետևեց նա։

Կալիա

ԴԱՐՁԵԱԼ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

—

Ցուլիսի վերջին, երբ էջմիածինը դարձել էր գաղթականութեան կենտրոնավայրը Վեհափառ Կաթողիկոսը կարգադրել էր, որ ճեմարանի շէնքը յատկացվի օրբերին, իսկ ճեմարանական պարապմունքները վերսկսվեն նոյեմբերի 1-ից, ուրեմն երկու ամիս ուշ։ Բայց անցաւ նոյեմբերի 1-ը և այսօր լսում ենք, որ ճեմարանում պարապմունքները սկսվելու են յունվարից։

Մենք այդպէս էլ զուշակել էինք, և այդ էր պատճառը, որ օգոստոսին հարց բարձրացրինք՝ հեռատես լինել, մի խելացի ելք անել և ամբողջ տարին ճեմարանը փակ յայտարարելով՝ աշակերտներին հնարաւորութիւն տալ համապատասխան դպրոցներ մտնելու, և ոչ թէ այսօր՝ մինչև նոյեմբերը, յետոյ՝ մինչև յունվար, և վերջն էլ՝ մինչև մարտ յետաձգելով անորոշութիւն ստեղծել և անզօր թողնել ճեմարանցիներին։ «Մշակի» № 190-ում մենք այդ մտքով և առաջարկութիւն ենք արել։ Բայց այն ժամանակ մեր առաջարկութիւնը միայն կարդացվեց, առարկութիւններ եղան «Արևում», և ոչինչ չարվեց՝ վաղօրօք տեղաւորելու աշակերտներին ուրիշ դպրոցներ. և այսօր 180 աշակերտ ասելը անդարձ նատած, օրերն են համարում, թէ երբ պէտք է ճեմարանի բացվելու լուրը առնան... Դիտէք, թէ ինչ է նշանակում պատանիներին անդարձ թողնելը, ինչպիսի հետևանքներ է դա առաջացնում... Այդ հարցերը մենք չենք շոշափում, բայց կը ցանկայինք, որ Ճեմարանի վարիչները մի փոքր մտածէին այդ դատարակչական հարցերի մասին...

Տեսնելով էջմիածնի անհամարձակութիւնը, «Մշակի» № 312-ում անհրաժեշտ էինք համարել պատանիների օգուտը ի նկատի ունենալով՝ ամեն միջոցի դիմել և գտնել նշանակված օրը՝ նոյեմ. 1-ին ճեմարանը բանալ. այլ ևս ուշ էր փակելը։ Ճիշդ է, պրոպամունքները թերա էին լինելու, ուսումնական ամբողջ ծրագիրը անհնար կը լիներ անցնել, բայց այն, ինչ որ հնարաւոր կը լիներ անել՝ ասենը՝ կրճատելով եկեղեցի չատ չը գնալով և ուսումն. տարին ուշ վերջացնելով, այդ աւելի բարւոք էր, քան թէ առանց աշակերտներին տեղաւորելու դպրոցը փակելը։

Այժմ մենք չը գիտենք, թէ ի՞նչ դրութիւն և տիրում էջմիածնում, բայց գտնում ենք, որ ինչպիսի պայմաններ էլ լինեն այնտեղ—ի հարկէ, բացի համաձարակներից—որ առաջ պէտք է հաւաքել աշակերտներին և սկսել դասերը. այլապէս աշակերտները կը ձանձրանան անօրոշութիւնից և իրանց կը անօրինեն իրանց բաղդը, կը տալվեն ուրիշ գործով. և այն ժամանակ մենք կը տեսնենք այսպիսի պատկեր.—ճեմարանը կայ, փակ չէ համարվում. ուսուցիչները և տեսուչը սառնում են իրանց ռոճիկները անհատական խորհուրդը շարունակում է գործել, բայց այդ բոլորը անիմաստ է... չը կան աշակերտներ։

Սա ցաւալի է։ Գ.

ՊՕՂՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆՑ

Շաւշաց մեզ հաղորդում են, որ այնտեղ մեռել և ամփոփ 12-ին հողին է յանձնվել Պողոս Ց. Զաքարեանցը, 50 տարեկան հասակում։

Հանգուցեալը, որքան մեզ յայտնի է, նոյն իսկ միջնակարգ դպրոցի կրթութիւն չունենալով՝ այնուամենայնիւ ինքնակրթութեամբ կարողացել էր ձեռք բերել այնքան պատրաստականութիւն, որ 1890-ական թուականներից սկսած թղթակցում էր Թիֆլիսում հրատարակվող հայ պարբերականներին։ Իսկ 1905—6 թուականներից սկսած նա առանձին ուշադրութեամբ թղթակցում էր սակ միայն «Մշակին» իր որոնին մօտ ընդունելով «Մշակի» բանաձևերը հայ իրականութեան վերաբերմամբ։

Հանգուցեալը երկար տարիներ Շուշում վարում էր գրադարանապետի պաշտօնը Հ. Բ. Ընկ. տեղական ճիւղի գրադարանում։ Իր համեստ և առանձնայատուկ բնաւորութեամբ վայելում էր անխտիր տեղական հայ երիտասարդութեան համակրանքը։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ

—

Երևան, 4 նոյեմբերի

Բժ. Հ. Օհանջանեանի էջմիածնից ուղղած հեռագիրը, տպված «Մշակի» № 240-ում, տեղիս գաղթականական շրջաններում առաջացրեց մեծ զուժում էր, որ վանի նահանգապետ Տէրմէնի Վան գնալուց իրաւ

ՊՈՂՈՍ Զ. ԶԱՔԱՐԵԱՆՑ

խուսված, Կովկասից վերադարձող անդէն գաղթականները ճանապարհին յարձակումն են կրել վնասված քիւրդերից և 500-ի չափ մարդիկ կոտորվել։ Սենսացիան բնական է, որովհետև 2000-ից աւելի մարդիկ վերադարձել էին, որոնց միջում տեղիս գաղթականներից շատերն ունէին հայր, եղբայր և ուրիշ ազգականներ։ բարեբաղդաբար «Մշակի» խմբագրութիւնը շատել էր մեղմացնել սենսացիոն լուրի ազդեցութիւնը, աւելացնելով որ ուսս. զինուորական շտաբին մի այդպիսի տեղեկութիւն չէ հաղորդուել։

Յաջորդ օրը պարզուեց գաղտնիքը, երբ Թիֆլիսի մի ուրիշ հայ թերթ տպեց էր Իգդիրի Թղթակցի նամակը հոկտ. 22-ից, որից երևում էր այդ լուրի իսպառ մատնածին ու թերևս յերևրված լինելը՝ զուրկ օրէնք հիմք ունենալուց։ Վանի նահանգապետն Իգդիրից Վան մեկնել է հոկտ. 16-ին, նրա հետից գնացել է Վանի ինքնապաշտպանութեան յատկացեալ հայ կամաւորների զինեալ խումբը հոկտ. 20-ին, զեկավարութեամբ Արմենակ Եկարեանի, իսկ զոյգը Իգդիրից այնչափ տենդենցիոզ կերպով հաղորդել էր հոկտ. 22-ին, ուրեմն թղթակցի հաշուով կոտորածին զոհ եղողը ուրիշ ոչ ոք կարող էր լինել, բացի հայ կամաւորների խմբից։ իսկ մենք գիտենք, որ թէ այդ խումբը և թէ նրա հետ կամ նրանից առաջ թէ յետոյ Վան գնացողներն ողջամբ հասել և այժմ Վանումն են։

Ինչու ուրեմն հնարվել է այդ լուրը և արձագանք տալ նոյնիսկ թերթերի էջերում. արդեօք ա՞յն պատճառով, որպէսզի Թիֆլիսի թերթին առիթ տրվի քարը շպրտելու «շլնարարների» հասցէին, ինչպես արել էր այդ թերթն իր մի խմբագրականում, և կամ վարկաբեկելով երկրի նոր վարչութիւնը ու կարգերը, ժողովրդի վերադարձը անհնարին դարձնելու նպատակներով։ Առաջին անգամ չէ որ այսպիսի սենսացիոն լուրեր հրապարակի վրա են դրվում յայտնի պատճառներով՝ թալանչիների կողմից, որպէսզի երկրում ապրանք ու թագասոց ունեցողները չը գնան Վան և արդէք չը լինեն կրանց շահատակութիւններին։ Մայիսի 5-ի Թիւրքերի նահանջից յետոյ երբ թալանը նուիրագործվեց և հրաւէր եղաւ Վանում գտնված տանտակ հաղարաւոր տեղացի և գիւղացի հայ ժողովրդին թալանելու թիւրքերի լքած տներն և իրերը, այդ ահագին բազմութեան միջում մերթ ընդ մերթ ձայներ էին բղաւում՝ «փախէք, Թիւրք խաւժան է գալիս» և ծովացեալ բազմութիւնը ծովի տեղատուութեան պէս շարժվում էր դէպի հա. այդպիսի լուր յերիւրում էին աւելի հարպիկ թալանչիները, որպէսզի վախկոտները հա քաշվեն և ասպարէզն իրանց միայն մնայ։ Այժմ էլ նոյն պատկերն է որ կրկնվում է։

Սրանով ասել չեմ ուզում, որ ճանապարհներն խաղաղապահով են ու երթևեկութիւնն անվտանգ. ոչ. բայց անշուշտ դրա մասին էլ երկրի կառավարութիւնը հոգացել է պէտք եղածը և զուր են նրա հասցէին մատնարկութիւնները։ Գաղթականների աչքը մէջտ դէպի հանն է, ուզեն թէ չուզեն, պտտվեն թէ մնան՝ նրանց երթևեկութիւնը չի դադարում, գնում են հայրենիք իրանց քանդված տներին այցելութիւն տալու և եթէ ուրիշ բան չունեն անելու, զէթ լալու նրանց աւերակների վրա. գնում են իրանց ունեցած թագասոցներում պահած ապրանքները, իրանց հարստութեան հուսկ յետին մնացորդները, որոնք հողի ներքևում մնալով փտում են, տեղս փոխադրելու. այդ չի կարելի արդելել. միայն թէ երկրի կառավարողների պարտքն է միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի կատարվի այդ անվտանգ, ինչպես այդ մտածել է արդէն պ. Տերմէն և ապահովացրել է Զէյթիսի գծով յարաբերութիւն, որ գծով Վանի հետ պօստային և հեռագրական յարաբերութիւնս հաստատվել է։ Այժմ Վանում գտնվում են 50-ից աւելի ֆուրգոններ, որոնք գաղթականներ են փոխադրել Իգդիրից Վան և այն տեղում դեռ սպասում են վերադարձի ապահովութիւն ձեռք բերելու և ապա վերադառնալու Բերկրիի կամ Զէյթիսի գծով։ Վերջին գիծը թէև ապահով է, ...

. . . բայց թէ երկար է և թէ փոխադրվող ապրանքների համար մաքսային հարց է առաջ գալիս. անշուշտ կառավարութիւնը կը հարթէ այդպիսի դժուարութիւնները և կը դիւրացնէ ապահով երթևեկութիւնը։

Վանեցի

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Թանգուրիւ

I

Յարսկիէ-Կոլոդցի, 10 Նոյեմ.

Նախկին տարիները ալիւրի պուդը ծախվում էր այստեղ 1 ր. մինչև 1 ր. 40 կ., սեպտեմբերին պուդը ծախվում էր 3 ր. 40 կ., իսկ այժմ 3 ր. 20 կ. և օրէ-օր գնին բարձրանում է։ Ի նկատի ունենալով այս սարսափելի եղելութիւնը, տեղս հայ համայնքը համախօսականով դիմեց Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտ. և Տնայն. Ընկերութեան, խնդրելով հինգ վագոն ցորեն գնել Հիւսիսային Կովկասում իրանց համար և ուղարկել Մնօրի երկաթուղու կայարանը ամսական մէկ վագոն։ Այս գործի համար լիազոր ընտրեցին կ. Հ. Բ. Ընկ. Յարսկիէ-Կոլոդցիի վարչութիւնը։

Անցեալները տիկ. Ս. Ամիրեանի և Ս. Դաւթեանի նախաձեռնութեամբ կայացաւ երեկոյթ յօգուտ գաղթականների։ Զուտ արդիւնք մնաց 100 ր.։ Մինչև այժմ մեր համայնքը ուղարկել է յօգուտ գաղթականների և վիրաւորների մօտ 300 ր. փող և 6½ պուդ շորեր։ N. N.

II

Գանձակ, 4 Նոյեմբերի

Սարսափելի թանգութիւն է տիրում քաղաքումս թէ կենսական մթերքների և թէ բոլոր առարկաների. ամեն մարդ, վաճառական, արհեստաւոր, թէ ինչ՝ աշխատում է օգտվել դէպքից և որքան կարելի է գլել ապառողից։ Սա մի զարհուրելի դրութիւն է, որի դէմ օէ օք չի կարողանում մաքառել։ Թէ մինչև երբ պէտք է շարունակվի այսպիսի մի դրութիւն, Աստուած գիտէ. հաստատը միայն սա է, որ չունորները և աղքատները ուղղակի հոգեվարքը դրութեան մէջ են։ Ալիւրը քաղաքումս պակասում է. բոլորը զանգատվում են երկաթուղային վարչութեան վրա, որ չէ կարողանում կամ չէ կամենում ժամանակին ալիւր հասցնել այստեղ։ Դժուարութեամբ է հաց գտնվում. առաւօտները հացթուխների խանութների դռների մօտ հարիւրաւոր մարդիկ են կանգնում ու այժմ հաց խլում սրա նրա ձեռքից։ Քաղաքային վարչութիւնը վճռել է ալիւրի և շաքարի պահեստ բանալ քաղաքումս և աշխատել որքան կարելի է կանոնաւորել այս մթերքների գները. սրա համար նա յատկացրել է 80,000 բուբլի. բայց որոշված է ամբողջ քաղաքի համար միայն մի պահեստ բանալ. դժուար թէ այդպիսով մեծ բան կարելի լինի անել։ Ցամենայն դէպս տեսնենք թէ ինչ օգտութիւն ցոյց կը տայ քաղ. վարչութիւնը ժողովրդին։ Մեկ յոյսը բարձր իշխանութեան վրա է, որը միայն կարող է ամեն ինչ կանոնաւորել ու շատ ագահ մարդկանց—վաճառականների ու արհեստաւորների—ախորժակը մեղմացնել, և ժողովուրդը ապասում է մեծ բան այն խորհրդակցութիւնից, որը կայանալու է ամսոյ 10-ին Թիֆլիսում Փոխարքայի նախագահութեամբ, բոլոր նահանգապետների, քաղաքների ներկայացուցիչների և այլ ձեռնհաս մարդկանց մասնակցութեամբ։

Յովսէփ Խոջայեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ

◆ Ամերիկայից Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անունով ստացվել են 120 հակ լուրեր, իսկ Անգլիայից 11 հակ՝ Ալ. Խատիսեանի անունով, փախստականների համար։

◆ Քաղ. Վարչութիւնը վերջին օրերս դնել է 50,000 պուդ շաքար և 150,000 պուդ ալիւր ազգաբնակութեանը բաժանելու համար։

◆ Քաղաքը բացում է ալիւրի պահեստ, որտեղից ալիւրը ծախվում է մէջտեղով։

◆ Քաղաքների Մթերքների գլխաւոր լիազոր Զէյնօկով առաջարկել է Մթերքների տեղական ճիւղի լիազոր Խատիսեանին, հանձնակատարութիւն կազմել Կովկասի քաղաքներում ուսս դերբիների օգտին, որոնք գտնվում են ծանր կացութեան մէջ։

◆ Քաղաքային վարչութիւնը բանակցութեան մէջ է մտել Վլադիկավկազի քաղ. վարչութեան հետ, Վլադիկավկազի ալիւրացներից ալիւր գնելու մասին։

◆ Ուսուցչական Միութեան ընդհանուր ժողովում, որ տեղի ունեցաւ ամսոյ 14-ին, քննվեց ընկերութեան վարչութեան գործունէութեան զեկուցումը։ Ինչպես երևաց այդ զեկուցումից, փախստական որբերին օգնող ուսուցչական կոմիտէը պահում է մի տարրական դպրոց, որն ունի 6 բաժանմունք և որտեղ սովորում են փախստական երեխաներ։ Ժողովականների մէջ ցանկութիւն յայտնվեց, որ փոփոխութեան ենթարկվեն կանոնադրութեան մի քանի կէտերը և այդ փոփոխութիւնը կատարելու համար ընտրվեց մի յատուկ յանձնաժողով։

◆ Երկէ Մոսկվա մեկնեցին Քաղաք. Միութեան տեղական ճիւղի անդամներ Զուբարեան և Մեսանիկով, ներկայ լինելու Քաղաքների Միութեան նոյեմբերի 21-ին և 23-ին կայանալիք այն ժողովին, որը զբաղվելու է իր ստացած դումարները Կովկասի քաղաքների միջև բաժանելու հարցով, որպիսի գումարները գործադրվելու են յատկապէս քաղաքների առողջապահական և սանիտարական գործի վրա։

◆ Հայոց Գիւղատնտ. և Տնայն. Ընկ. Հիւսիսային Կովկասում մի քանի ժամանակ առաջ գնել էր 400 վագոն ալիւր և 300,000 պուդ ցորեն հայ գիւղացիներին ձեռնտու գներով բաժանելու, բայց մինչև այժմ, նարեկդ չը լինելու պատճառով, գնված ալիւրը և ցորենը մնացել են տեղը։ Նորերս Հ. Գիւղատնտ. և Տնայն. Ընկ. տեղեկութիւն է ստացել, որ Հիւսիսային Կովկասից չորեքնուսով Փոթի է ուղարկված 105 վագոնի չափ ալիւր։ Այս ստանալու դէպքում, Ընկ. բաժանելու է այն գիւղերի միջև, որոնք համապատասխան համախօսականներով դիմել են Հ. Գիւղատնտ. և Տնայն. Ընկերութեան։

◆ Հայոց Գիւղատնտ. և Տնայնագործ. Ընկերութիւնը շարունակում է խնդիրներ ստանալ հայկական գիւղերից՝ ալիւրի և ցորենի մասին։ Այսպէս օրինակ, Երևանի Նահ. Վերին-Ղամարլու, Ղուլամ-Ալի-Բլոնվանդ և Կարսի շրջանի Մաղարա գիւղերի հայ գիւղացիները դիմել են Ընկերութեան խնդրելով, որ իրանց ուղարկվի ալիւր և ցորեն։ Ընկերութիւնը գիւղացիների պահանջները շուտափոյթ բաւարարելու համար ձեռք է առել կարելի միջոցներ։

◆ Երէկ Խոջիվանքի գերեզմանատանը տեղի ունեցաւ պրոպօրշչիկ Երուանդ Փիրադեանի թաղումը։ Հանգուցեալը արտիլերիական օֆիցէր էր։ Յուղարկաւորութեանը ներկայ էր ահագին բազմութիւն։ Կային նաև երկու թնդանօթ, որոնք ուղեկցեցին դագաղը մինչև գերեզմանատուն։ Հանգուցեալը 22 տարեկան էր։ Դագաղի վրա դրված էին շատ պսակներ։

◆ Երեքշաբթի, ամսոյ 17-ին, Կովկասյան ուղղափառ գերեզմանատանը տեղի ունեցաւ նոյեմբերի 10-ին Մցխէթում վախճանված կենդանաբան Սաթունովի թաղումը, որին ներկայ էին երկրագործութեան մինիստրը լիազորը և երկրագործական ու գիւղատնտեսական շատ հաստատութիւնների ներկայացուցիչներ։ Դագաղի վրա դրված էին մի շարք պսակներ։

◆ Թիֆլիս է եկել Կովկասեան ռազմաբեմում գործող ուսս տեխնիկների խմբի լիազորը՝ բանակցելու զինուորական իշխանութիւնների և Քաղաքների Միութեան տեղական ճիւղի հետ, որպէսզի տեխնիկների խումբը Սարիկամշի շրջանից փոխադրվի Աստրապատական։

◆ Դեղամթերքային գործարանները նորից բարձրացրել են իրանց ապրանքների գները։ Ինչպես յայտնի է, շատ վաղուց տեղական դեղատներն իրանց դեղերի գները բարձրացրին 50—60%-ով. իսկ այժմ, երբ գործարաններն են բարձրացնում այդ գները, պէտք է սպասել, որ տեղական դեղատներն իրանց գները կը հասցնեն կըրկնակի չափերի։

◆ Ֆինանսների մինիստրութեան կողմից Զինգէրի ընկ. տեղական խանութների կառավարիչ է կարգված Թիֆլիսի արքունական պալատի անդամ Ա. Ա. Իշխանովը։

◆ Նահանգապետը թոյլատրել է իշխանուհի Մ. Սումբաթովային յօգուտ «Նասլի» (Մուսլ) ընկ. հանդանակութիւն բանալ Թիֆլիսի հասարակութեան մէջ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ Մայրաքաղաքի թերթերի ասելով, համաքաղաքային միութեան գլխաւոր կոմիտէը, քննելով փախստականներին օգնելու հարցը, վկայեց, որ գործը շատ դժուարին է միջոցների բացակայութեան և գլխաւոր լիազորի անհամակերպ գործունէութիւնների պատճառով։ Կոմիտէը վճռեց, սակայն, գործը շարունակել։ Ինչ վերաբերում է համագումարային միութեան կոմիտէին, նա վճռել է ուղարկել փախստականներին օգնելու բոլոր կազմակերպութիւնները, բացի զօրահանգանների վրա գտնվող փախստականներից, որոնց սիրայօժար օգնում է զինուորական իշխանութիւնը։

◆ «Р. В.»-ն հաղորդում է, որ Մոսկվայի բանտերների լիազորների ժողովում, ուր պէտք է ներկայացուցիչներ ընտրվեին զինուորա-արդիւնաբերական կոմիտէի համար, նիստի սկզբում յանկարծ յարձակվեց Պետ. Դումայի նախկին անդամ սոց.-դեմ. Լոմթաթիձէն յիշատակը։ Նախագահող Բեռուշինսկին իր ճառի մէջ ասաց. «Չի կարելի աչք փակել այն բանի առաջ, որ Թըշնամին մեզանից ուժեղ է իր գործարաններով, ֆաբրիկաներով և բանուոր ձեռքերով։ Այդ պատճառով մենք պէտք է ասնատպատկենք մեր այժերը, որպէսզի կարողանք հաւասարվել նրան։ Չը թաքցնենք, որ հասարակական այժերը շատ ուշ են գործի կանչվում։ Անցեալ ձմեռը կորաւ։ Բայց երբ մենք գործի ենք կանչվել, մեզ վրա ընկնում է ահագին պատասխանատուութիւն և մենք պէտք է տանք վերջին զոհաբերութիւնը ապագայի համար։ Մոռանանք մեր բոլոր կուսակցական հաշիւները և յետաձգենք նրանց միջև պատերազմի վերջը։ Թող այն ժամանակ լինի արդարութեան կամ հաւասարման օրը։ Բանուորների ճառերի մէջ նկատվեց երկու հոսանք։ Բոյկոտիստները մատնանշում էին, որ բանուորներն հնարաւորութիւն չը տրվեց վաղորդայն քննել հարցը և որ արդիւնաբերողները կամենում են բանուորների մասնակցութիւնից ստեղծել մի տեսակ դեկորացիա և յետոյ ամբողջ պատասխանատուութիւնը ձգել նրանց վրա։ Հեռաւորներից ոմանք առհասարակ բացասաբար էին վերաբերվում դէպի պատերազմը, որ սկսել է բուրժուազիան։ Բոյկոտիստների հակառակորդները չէին ժխտում դրութեան անուրմալութիւնը, բայց դրանից, նրանց կարծիքով, չը պէտք է եզրակացնել, թէ բանուորները պէտք է հրաժարվեն զինուորա-արդիւնաբերական կոմիտէին մասնակցելուց։

Որոշվեց ուղարկել ողջոյնի հեռագիր անդլիական և ֆրանսիական բանուորներին։

Երբ բոյկոտիստները, թուով 21 հոգի, դուրս եկան դահլիճից, Բեռուշինսկին ասաց. «Դրան պէտք է հանգիստ վերաբերել. այստեղ ցոյց չը կայ, այլ հայեացքների հեռատեսական գործադրութիւն է միայն։ Հեռացողները շուտով վերադարձան, յայտնելով որ ստորագրանը արձանագրում է նրանց անունները։ Այդ բանը յուզմունք առաջ բերեց ժողովականների մէջ. Բեռուշինսկին բացատրվեց ստորագրանի հետ, որ բաց թողեց բոյկոտիստներին և վերադարձրեց Բեռուշինսկին նրանց ցուցակը։

◆ Իշխան Աբամելիք-Լազարեանը նոր փոխառութիւնից վերցրել է կէս միլիոն բուբլուս։

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ԻԴԵԱԼԸ

(Դասախօսութիւն պրոֆ. Մինասեանի Գրական-Գեղարուեստական Սալոնում նոյեմբ. 13-ին)

II

Որո՞նք են ազգը ծնակերտող ազդակներ

Ընդունելով, ուրեմն, թէ աշխարհի մէջ կան բազմաթիւ խմբակցութիւններ, որ կը տարբերվեն իրարմէ ֆիզիքական ու մտային առանձնայատկութիւններով, շահեկան է մեզ համար նկատի առնել մարդկութեան մէջ այսպիսի զատորոշումներ յառաջ բերող ազդակները։

Ազգերու ծնունդ տուող ազդակներն երկու են. 1) Ժառանգականութիւն և 2) Միջավայր (բնական և ընկերական)։

Կենսաբանական դիտութիւններն այսօր ամենամեծ կարևորութիւն կը ծնայեն ժառանգականութեան իբրև կեանքի աշխարհին մէջ բազմաձևութիւններ յառաջ բերող ազդակ մը։ Ամեն գործարանաւորի մէջ ներքին անդիմադրելի մղում մը կայ ձևի ու կազմի նորանոր զանազանութիւններ ստեղծելու և իր սերունդին մէջ մշանչենաւորելու։ Նոյնը հիմարիա է նաև մարդկային ցեղին համար։ Այնպէս որ՝ դարերու ընթացքին միևնոյն մայր-ցեղէն ճիւղաւորուած են ֆիզիքապէս ու մտաւորապէս իրարմէ զատորոշուող տարբեր ցեղեր։ Ներկայ ամեն ցեղի մէջ անցեալը կապրի ու կը գործէ։ Քաղաքական ներկայ աշխարհը վարող և անոր բոլոր գործունէութիւններուն ուղղութիւն տուող այժերուն մէջ անհամեմատաբար աւելի գերակշիռ դեր մը կը կատարէ անցեալը, քան ներկան։ Անցեալին մէջ ապրող ու գործող մարդիկ անհամեմատ աւելի բազմաթիւ եղած են, քան այսօրուան կենդանի բոլոր մարդիկը։ Անոնք իրենց ժառանգական ազդեցութիւններով կիշխեն ներկայիս վրայ։ Մենք այսօր կը խօսինք, կը զգաք, կը բաղձանք ու կը կամենանք այնպէս, ինչպէս կը հարկադրեն մեր ֆիզիքական ու հոգեկան կազմերը, ինչպէս կը հարկադրէ մեր անցեալը։ Անկախ գոյութիւն մը չունինք բնաւ, անցեալը կապրի ու կը տիրապետէ մեր մէջ։ Մեր բազմադարեան մտածումները, բաղձանքները, հաւատալիքները, մեր հոգեկան ամբողջ կեանքն ու անոր բոլոր արտադրութիւնները շարունակ կեղծանակաւորուելու, կը զեկավարուին ու կառաջնորդուին մեր նախնեաց հոգեկան դարաւոր ապրումներուն թողուցած ժառանգական ազդեցութիւններէն։ Ազգային բոլոր յատկանիշներ—այսպէս՝ լեզու և գրականութիւն, բարքեր ու սովորութիւններ, ինքնայատուկ աւանդութիւններ ու հաստատութիւններ և նոյն իսկ զգեստեղծնաց տարազներ—ամենն ալ կը վկայեն մեր այս յայտարարութեան ճշմարտութեանը։

Ու որովհետև, ինչպէս վերը յիշեցինք, բուն իսկ կեանքի մէկ օրէնքն է զատորոշումը, արենակցական մտաւորութիւն ունեցողներ հետզհետէ տարբերած են արենակցական հեռաւոր կապեր ունեցողներէ և կազմած ուրոյն խմբակցութիւններ, որոնք ինքնապահպանման անդիտակից բնազդային այժովը կը միտին զատորոշ պահել ու զարգացնել իր ենթինքնայատկութիւնները, որոնք բնազդօրէն կը դիմադրեն իրենց ինքնուրոյնութիւնը ջնջել սպառնացող բոլոր ձեռնարկներու։ Ներկայ ամեն ազգի մէջ գործող անցեալին անդիմադրելի այժերն են, որ արդէք կը հանդիսանան ու պիտի հանդիսանան թերևս դեռ երկար դարեր քաղաքական համապարփակ ծրագրի մը համաձայն բազմադակ մարդկութիւնը կազմակերպելու ամեն ջանքի, որ անսահմանօրէն կը յապաղեցնեն կարգ մը քաղաքական իդեալիստներու համաշխարհային միակ պարլամենտ մը ձևակերպելու երազին և կամ աւետարանական մէկ հօտ ու մէկ հովիւ կազմելու տեսիլքին իրականացումը։

Ու իւրաքանչիւր ըլլալու սահմանուած են բոլոր այն վարդապետութիւններ, որոնք աւելի դեղեցիկ ըլլան անոնք ու երջանկաբեր, որ չեն կառուցուած մարդկային բնութեան մէջ տիրապետող անցեալին այս բնազդային հիմքերուն վրայ։

Բնական միջավայրի ազդեցութիւնը՝ ազգերու զատորոշման վրայ՝ հանրածանօթ իրողութիւն մըն է։ Երկրի մը աշխարհագրական դիրքը, ծովու մերձաւորութիւնը կամ հեռաւորութիւնը, կլիման, լեռնային կամ դաշտային տեսարանները, հողի արտադրութիւնները և այն վճռական ազդեցութիւններ կը գործեն բնակչութեան արհեստներուն, ապրելակերպերուն, բարքերուն և սովորութիւններուն, ընդհանուր մտայնութեանը, գրականութեանն ու գեղարուեստին, կրօնին ու հաւատալիքներուն վրայ։ Մինչև ցեղի բեկորները բնակութիւն հաստատելով աշխարհագրական տարբեր դիրքերու վրայ՝ ժամանակի ընթացքին կը ստանան վերը յիշուած տարբերութիւնները, տարբեր ազգային նկարագիր ու կը կազմեն տարբեր ազգեր։ Այնչափ ակներև է բնական միջավայրի գործած կերպարանափոխիչ ազդեցութիւնը երկրի մը բնակչութեան վրայ, որ տասնիններորդ դարու գիտուններէն շատեր կարծեցին ազգերու զատորոշման ու ձևակերպման և զարգացման միակ ազդակը դանել բնական միջավայրի մէջ։ «Աշխարհագրութիւնը ծալլուած պատմութիւն մըն է» յայտարարեցին անոնք, այսինքն թէ միջավայրի ֆիզիքական ազդեցութիւններն են, որ կը կերտեն ազգերու նկարագիրը, կը ստեղծեն անոնց պատմութիւնը ու կը վճռեն անոնց ճակատագիրը։

Արդի կենսաբանական գիտութիւններու յայտնութեանց լուսոյն տակ՝ չենք կրնար այլ ևս այսպիսի գերակշիռ դեր մը ընծայել միջավայրի ազդեցութիւններուն։ Կեանքը իր մէջ ունի զատորոշման անդիմադրելի այժերը։ Կեանքի այս ներքնագոյ այժերուն բնութեան ազդեցութեանց դէմ գործած հակազդեցութիւններուն միջոցաւն է յաւէս, որ կապրին ու կը կերպարանափոխուին և կը զատորոշուին կենդանական ու բուսական բոլոր ձևերը, քան միջավայրի ազդեցութեանց։ Մարդկային պատմութիւնն իսկ ցոյց կուտայ մեզ, թէ տարբեր ազգեր տարբեր ժամանակ ապրած են միևնոյն տեղը ու մէկ ցեղը հնած է ու զարգացած, իսկ միւսը անհետացած։ Դարձեալ միևնոյն ցեղը տարբեր տեղներ ապրած է աշխարհագրական միևնոյն պայմաններու տակ և արտադրած տարբեր յատկանիշներ։

Վերը յիշուած վարդապետութեան մէջ որչափ ալ չափազանցուած ըլլայ՝ տակաւին միջավայրի ազդեցութիւնը, սա տարդ է, որ քանի մը դարերու ընթացքին միևնոյն միջավայրին մէջ ապրող ազգ մը պիտի տարբերի բոլոր ուրիշ ազգերէ՝ մասամբ իր ապրած բնակավայրին ֆիզիքական ազդեցութիւններուն ներգործութեամբը։

Ամեն անհատ կը ծնի ու կապրի ընկերութեան մէջ։ Շարունակ ազդեցութիւններ կընդունի ուսնէն ու դպրոցէն, խանութէն ու փողոցէն, եկեղեցիէն ու կառավարութենէն, մամուլէն ու թատրոնէն և ընկերական զանազան հաստատութիւններէ։ Այսպիսի բազմատեսակ ազդեցութիւններու դէմ գործած հակազդեցութիւններուն շնորհիւ է, որ մարդ կը սանայ իր ունակութիւնները, որոնց ամբողջութիւնը կը կազմէ նկարագիր։ Իւրաքանչիւր մարդու նիստ ու կացը, հագուելու և խօսելու ու ճաշելու կերպերը, իր լեզուն, իր խորհելու և զգալու եղանակները, օրուան մէջ իր կատարած ֆիզիքական ու մտաւոր գործունէութեանց 100-էն 99-ը արդիւնք են ընկերական միջավայրէն ստացուած ազդեցութիւններու և անոնց դէմ գործած հակազդեցութիւններու։ Նմանողութիւն կը կազմէ մարդուս մէջ գտնուող այն ընդունակութիւնը, որով աշխարհ եկող ամեն անհատ կը կերպարանաւորուի իր ընկերական միջավայրին ընծայած կաղապարին վրայ։ Ու թէև Լը-Պոնի նման հոգեբաններ չափազանցած են ընկերական միջավայրի ազդեցութիւնը, տակաւին անվիճելի իրողութիւն մըն է, թէ միևնոյն խմբակցութեան մէջ ծնող ու ապրող անհատներու բարքն ու վարքը և սովորութիւնները, անոնց մարմնական ու մտային ունակութիւնները, անոնց կազմած նկարագիրը՝ ընդհանուր նմանութիւն մը կը ստանան, համակերպ իրենց ապրած ընկերութեան մէջ տիրող նկարագրին։ Ազգային նկարագիրը, այսպէս, նմանողութեամբ կը փոխանցուի սերնդէ սերունդ։

Մեր ընկերական միջավայրին մէկ մասն ալ—և կարևորագոյն մասը—կը կազմեն աւանդութիւնները։ Արենակցութիւնը չէ միայն որ կը ձևակերպէ ազգ մը, այլ մանաւանդ պատմական աւանդութիւններու միութիւնը։ Միևնոյն բնակավայրին մէջ ապրելով իրարու հետ շարունակաբար շփում ունեցող մարդիկ ասանիանաբար կը կազմեն ու կը զարգացնեն գաղափարականներ։ Այս գաղափարականները կարտայայտուին գրականութեան ու գեղարուեստի մէջ, կը մարմնաւորուին օրէնքներու և կառավարական ձևերու մէջ, համապատասխան զանազան հաստատութիւններու մէջ ու հետզհետէ մասամբ կիրականանան նոյն ժողովրդի անհատական ու ազգային նկարագրին մէջ։ Բնակակից համայնքներու մէջ հետզհետէ ստեղծուող ու կուտակուող այսպիսի հասարակաց աւանդութիւններն են յաւէս, որ կը կազմեն ազգը, քան լոկ արենակցութիւնը։

Ասոնք են, ահա, ազգ մը ձևակերպող այժերը։ Անմիջապէս որ խումբ մը կը զատորոշուի բոլոր ուրիշ խումբերէ ու կը սկսի ապրիլ ինքնուրոյն խմբակցական կեանքով մը, իսկոյն բնազդօրէն կը միտի պահպանել ու զարգացնել իր ինքնութիւնը, այսինքն բոլոր այն կարևոր առանձնայատկութիւնները, որոնցմով կը տարբերի ինք բոլոր ուրիշ խումբերէ, այսինքն բոլոր այն արտադրութիւնները, որոնք բուն իսկ իր կեանքէն կը բղխին։ Ու երբ ինքնապահպանման բնազդային այս կոյր, բայց հզօր այժերը բերուին գիտակցութեան զեկավարութեանը տակ, երբ իր ինքնուրոյնութիւնը գիտակցող խումբ մը կը սկսի ծրագրուած գործունէութեամբ հետապնդել իր լիակատար զարգացմանը, այն ատեն կը ծնի ինչ որ կը կոչենք Ազգայնական Իդէալ։

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ «Մարգարիտներ որոնողներ» գեղեցիկ օպերան նոյեմբերի 17-ին դարձեալ գրաւեց հասարակութեան մեծ բազմութիւն։ Սովորականի նման շնորհալի տարան իրանց դերերը շնորհալի արտիստներ տ. Սարգսեանը, պ. պ. Զալինսկի և Պոլեռով։

◆ Այսօր Արքունական թատրոնում gala

ներկայացման առիթով կը ներկայացվի այս սէզօնում առաջին անգամ «Աֆբիկանկա» օպէրան։ Վաղը տաղանդաւոր բաս Շվէցի բենեֆիսն է։ Կը տրվի «Իշխան Իգոր» օպէրան։

✦ Տիկին Սիրանոյշ մտիկ ապագայում խաղալու է Իրէնի «Հէդդա Գաբլէրը», որի համանուն դերը նրա առաջնակարգ դերերից մէկն է։

✦ Նոյեմբերի 27-ին Արքունական թատրոնում նշանակված է Կայսերական թատրոնների արտիստ յայանի տէնոր Սմիրնովի մի համերգը։

✦ Թիֆլիս է գալու մի քանի գասարոլների համար Վան-Բրանդը։

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փնջիկ մանկական երգերի, Ա. Մանուկեանի, խմբագրութեամբ Ռ. Միլիքեանի, Ա. Բ. Գ. և Դ. տարակներ, հրատ. Լ. Եանգուլեանի, 1915 թ., Թիֆլիս, իւրաքանչիւրի գինը 40 կոպէկ։

Մեր երաժշտական մանկական գրականութիւնն աղքատ է ըստ ամենայնի։ Իրրև առարկայ՝ երգեցողութիւնը միշտ էլ կարծես թէ անհրաժեշտ է համարվել մեր տարրական դպրոցներում, բայց այդ երգեցողութիւնը երաժշտութիւն լինելուց շատ հեռու է մնացել։ Այդ հանգամանքը պայմանաւորված է եղել մեր դպրոցական կեանքի ընդհանուր բնաւորութեան հետ։ Ազատագրվելով նախնական անկերպարան վիճակից, այսօր հայ տարրական դպրոցը հետզհետէ մտնում է կամ ճիգեր է գործադնում մտնելու օրէ բարեկարգութեան հասած տարրական դպրոցների շարքը։ Դպրոցի ներքին բարեշրջման հետ է ընթանում նաև առարկաների սիստեմատիզացիան։ Երգեցողութեան դասաւանդման նկատմամբ ևս վերջին տարիների ընթացքում որոշ քայլեր են արվել սիստեմի բերելու այդ առարկայի աւանդումը։

Մանուկները այժմ, կարելի է ասել, ըստ մեծի մասին, երգում են այն երգերը, որոնց բովանդակութիւնը համապատասխան է նրանց հոգեկան և մտաւոր ընդունակութիւններին։ Առարկայի իր նախկին տիրապետական վիճակից ազատագրման գործը իրանց վրա են տանում մեր երգեցողութեան ուսուցիչներից ընդունակներն ու պատրաստածները։

Դրանց թւումն է և Ա. Մանուկեանը, որ այս անգամ հրապարակ է եկել իր Փնջիկների 4 տետրակով։ Տարրական դպրոցների առաջին տարիների համար միանգամայն բաւարար նիւթ են տալիս՝ սակաւ բացառութեամբ՝ նրա տետրակները։ Երգերի եղանակները պարզ, դիւրըմբռնելի, վերածված որոշ կանոնների, ներքին համաչափութեան պահպանումով՝ անպայման ընդունակ կը լինեն խօսելու մանուկների ջինջ հոգու հետ։ Փնջիկները պարունակում են 23 երգ, որոնց մէջ աչքի են ընկնում Դ. Աղայեանի, Ռ. Պատկանեանի և Յով. Թումանեանի երգերի մեղեդիները՝ դաշնամուրի համար գրված ակկոմպանիմենտի հետ միասին։ Զայնագրված երգերի շարքում կան և Ա. Խնկոյեանի և Յ. Աղաբաբի տառաւորները։

Մենք կուզենայինք մի նկատողութիւն անել թէ այդ տառաւորների և թէ առհասարակ նրանց ձայնագրողների նկատմամբ։ Պէտք է զգոյշ լինել ընտրութիւնների մէջ. բառերի, դարձուածքների կրկնութիւնը, մեր գնահատված բանաստեղծներին արտաքսուած նմանվելու ձիգը, մանկական կեանքին մտիկ տառարկաների անտունները յիշելը բաւական չեն մանկական գրող դառնալու համար։ այդպիսի գրողների գործերը զուրկ են օգտակարութեան ներշնչումից։ Ընդամին պէտք է վերջ տալ այն բառախաղութեանը, որ տատիճանաբար աւելորդ տեղ է գրաւում մեր մանկական գրականութեան մէջ։ Վերջին երկու հեղինակները երբեմն ուղղակի ի չարն են գործ դնում աղայական այդ ձևը և պրոֆանացիայի ենթարկում պարզ ու ճկուն լեզուն. պտիկ-մրտիկ, շէկլիկ-մէկլիկ, պըզզան-ըզզան, պրպպան-ազազան և այլն և այլն։ դա նման է մեր առօրեայ կեանքում գործածվող շաքար-մաքար, հաց-մաց, տափակ-մտիկ անմիտ դարձուածքներին։ Պէտք է վերջ տալ դրան, իսկ մեր երաժիշտները պէտք է զգոյշ լինեն դրանց վերաբերմամբ։

Ա. Մանուկեանի Փնջիկները արժանի են ամենայն ուշադրութեան, իբրև մեր տարրական դպրոցների երգեցողութեան համար շատ կարևոր նիւթ. և մենք առանձնապէս յանձնարարում ենք այդ տետրակները առարկայի դասատուներին։ Ս.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ԽԱՆԸ

Երէկ լրագիրներում կարդացինք պատճառն այն նօրութեան, որ մի քանի օր առաջ հեռագրով հաղորդված էր Բերլինի պարսկական դեսպան Յովհաննէս-խան Մասեհեանի հրաժարեցման մասին։ Բերլինի հայկական կոմիտէն և հայ գաղութը մի պտիցիա են ներկայացնում գերմանական բարձրագոյն իշխանութեան, Թիւրքիայում գործադրվող հայաջինջ քաղաքականութեան դէմ բողոքելով. պետիցիայի մէջ խնդրում են, որ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնի զսպելու Թալեաթների և Էնվէրների կառավարութեան եռանդը անպաշտպան հայ ազգաբնակութեան բնաջնջումի դէմ։ Անա այդ պետիցիան ամենքից առաջ տանում են ստորագրելու Բերլինում գտնվող առաջաւոր և անուանի հային, Յովհաննէս-խանին։ Պ. Մասեհեանը ստորագրում է առանց վարանելու, առանց վախենալու, որ կարող է ընկնել Վիլհէլմ կայսրի աչքից և զրկվել իր տեղից։ Մի ուրիշը եթէ լինէր, որպէս բիւրոկրատ, որպէս մեծ պաշտօնի ու պատուի արժանացած դիպլոմատ, կասէր պետիցիան իրան ներկայացնող պարոններին.

— Գիտէք, ես շատ համակրում եմ ձեզ, շատ էլ ցաւում եմ Թիւրքիայում տեղի ունեցող սոսկալի դէպքերի համար, բայց ես չեմ կարող ստորագրել, իմ դրութիւնը փափուկ է։

Բայց Յովհաննէս-խանը, որպէսզի բիւրոկրատ և դիպլոմատ լինելուց առաջ՝ ինտելիգենտ և լաւ հայ է, հեղինակ և թարգմանիչ է, ապրում է հայ կեանքով, ուրիշ կերպ էլ չէր կարող վարվել։ Եթէ նա ընկաւ գերմանական կառավարութեան աչքից և զրկվեց իր պաշտօնից, բայց դրա դիմաց նա վաստակեց հայութեան խորին համակրանքը։

Մենք անձնապէս ճանաչում ենք Յովհաննէս-խանին։ Մի քանի անգամ առիթ ենք ունեցել Բերլինում տեսակցել նրա հետ, որը օրապէս մարդ և օրապէս հայ թողել է մեզ վրա վերին աստիճանի նպաստաւոր տպաւորութիւն։ Շէքսպիրի համարեա բոլոր նշանաւոր երկերը հայերէն թարգմանելուց յետոյ, նա վերջերս զբաղված էր «Ֆաուստի» թարգմանութեամբ։ Օտար լեզուների և հայերէնի մէջ մեծ պատրաստականութիւն ունի։

Յովհաննէս-խան Մասեհեանը պարսկահայ է. 60-ի մօտ մի առոյգ և պարթև անձնաւորութիւն։ Պարսկատանում վարել է շատ պատասխանատու և բարձր պաշտօններ, ինչպէս և արտաքին գործերի մինիստրի պաշտօն։

Ցարգանքներ «Հայլէտի» և «Օտելլոյի» մեծանուն թարգմանչին։ Գ. Լ.

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ԿՈՂՄՆԱԿԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳԻՐ.

Թիֆլիս, 12 նոյեմբերի

Իմ որդի Ազատ Մարգարեան Երիցեանը, փախչելով Մուշի դաշտի Ծղակ գիւղից, հասել է մինչև Էջմիածին և այնուհետև էլ չէ երևում։ Նա 12 տարեկան է։

Նրա մասին օրէք տեղեկութիւն ունեցողներին խնդրվում է թոյլ լինել ինձ հաղորդելու հետևեալ հասցէով. Թիֆլիս, Խօջիվանքի գերեզմանատան պահապանին, յանձնելի ինձ։ Մարգար Երիցեան

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է՝

№ 3 գէպի Բաթում 1 ժ. 45 ր. ցերեկ.
№ 4 » Բագու 7 ժ. 3 ր. երեկ.
№ 6 (արագ) » 12 ժ. 8 ր. ցերեկ.
№ 9 » Բաթում 8 ժ. 53 ր. երեկ.
» Ջուլֆա 8 ժ. 53 ր. երեկ.
» Բորժոմ 3 ժ. 20 ր. ցերեկ.

ԺԱՄԱՆՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻՍ՝

№ 3 Բագուից — 12 ժ. 54 ր. ցերեկ.
№ 4 Բաթումից — 5 ժ. 55 ր. երեկ.
№ 5 Բագուից (արագ) 7 ժ. 41 ր. երեկ.
№ 10 Բաթումից — 9 ժ. 51 ր. առաւ.
Ջուլֆայից — 8 ժ. 11 ր. առաւ.
Բորժոմից — 7 ժ. 25 ր. առաւ.

ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԻՆԺԵՆԵՐ

Տ.Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

Բագու, Կրասնօվոդսկայա փ. տ. Ասան-Իզբաշեանցի։ Հեռախօս № № 23-49, 23-50

Առաջարկում է ամբողջ Կովկասի և Պարսկաստանի համար խիստ էժան ԴԻԶԵԼ շարժիչներ (մոտորներ) յայտնի ԿՕԼՕՄՆՆՍԿԻ ընկ. մեքենայագործարանից։

Հորիզոնական անգլիական շարժիչներ, (մոտորներ) «ԿՐՈՍՍԼԷՅ» ընկերութեան մեքենայագործարանից «Դիւբացրած Դիզել» սիստեմի, որ գործ է ածվում նաւթի բոլոր տեսակներով. նաւթի ծախսն է մի ժամում ամեն մի այժին 1/2 ֆունտ կամ 200 գրամ։

Գոլորշու շարժիչներ, որոնք բանում են թէ բնական և թէ գեներատորային գազով։

Ջրհան և ջրմուղ մեքենաներ (նասոսներ)։

Ջրի շարժիչներ (տուրբինաներ)։

Սառույց պատրաստող մեքենաներ «Ֆէնիկս» ընկ. գործարանից։

Ամեն տեսակ էլեկտրական մեքենաներ և պիտոյքներ յայտնի «Դինամո» ընկ. գործարանից։

Երկրագործական մեքենաներ՝ լոկոմոբիլներ, ցորեն մաքրող մեքենաներ, տրաքտորներ և այլն՝ յայտնի ամենայն ամերիկան «ԿԷՅՍ» (Case) ընկերութ. գործարանից։

Մեծ ճանապարհի վրա աշխատելու համար ԱՒՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐ նոյն ամերիկան «ԿԷՅՍ» (Case) ընկերութեան գործարանից։

Վերոյիշեալ տեխնիկական գրասենեակը իր վրա է վերցնում զանազան գործարանների տարբեր և գործի գլուխ իր միջոցներով՝ ինժենէրներով և վարպետներով։

Դիմել՝ Баку, Техническая Контора Т. А. БУДАГЯНЦЪ.

Արտասահմանից՝ Bacou (Russie) Bureau Technique T. A. Boudaguian, Ingénieur.

551. 150—149

(հ.կ.)

174. 0—68

(հ. կ.)

ПРИ ГОНОРРЕѢ

въ острой и хронической формѣ, а также ея послѣдствіяхъ съ громаднымъ успѣхомъ примѣняется испытанный въ теченіе долгихъ лѣтъ препаратъ

„АРМАТИНЪ" А. Я. АКУЛІАНЦА

для внутренняго употребленія. „Арматинъ" совершенно безвреденъ для организма и одинаково успѣшно примѣнимъ къ мужчинамъ и женщинамъ. При употребленіи „Арматина" не требуется никакихъ спринцеваній, промываній, прижиганій, бужированій и т. п.

ПРЕДОСТЕРЕЖЕНІЕ. „Арматинъ" А. Я. Акуліанца вызвалъ на рынкѣ разнаго рода грубыхъ и вредныхъ для организма поддѣлокъ, а потому просятъ г.г. покупателей быть особенно осторожными при покупкѣ и требовать „Арматинъ" только А. Я. Акуліанца съ этикетомъ бѣлая ромашка. Цѣна 1 кор. 1 р. 75 к. Продажа въ аптекахъ по рец. вр. Аптекамъ, аптек. складамъ, лечебницамъ и пр. лечебн. учрежд.—скидка на главн. складѣ А. Я. АКУЛІАНЦА. Москва, Уланскій п. 21.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 թ.

(Գուէիա, Զօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

«606»-ի և «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ս. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։

Բ. Գ. ԱԶԱՄԱՐԵԱՆ—9 1/2—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծոխհատաս.։

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի կոկորդի և քթի հիւանդութ.։

Ա. Պ. ԿՈՐԱԿԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երեշ., հինգշ. և շաբաթ. երեկոյոց ներքին և հիւ. և ծաղհատաս.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.

Վճարը 50 կ.։ Հրաւէրները ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—201

ԲԺԻՇԿ

Ի. ԵԱ. ԳՕԿԻԷԼՕՎ

(Նախկին օրդինատոր Կալինկինեան հիւանդանոցի Պետրոգրադում)

Ընդունում է հիւանդներին վեներական, սիֆիլիս, կաշուի եւ ջղային հիւանդութիւններից։

Ամեն օր՝ առ. ժամը 9 1/2—12. եր. » 5—7 1/2.

Հասցէն՝ Միխայլովսկի պր. № 113.

(օ. մ.) 801. 12—7

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ ԿԱԹ ԿԹՈՂՆԵՐ

Դիմել Ց. ՄԵԼԻՔ ԲԱԽՏԱՄԵԱՆԻՆ, Գուշկինեան փողոց № 13։

840. 2—1

Ս. Կարապետ (Հալաբաբ) եկեղեցու համար հարկաւոր են ձայնաւոր, տարիներ ծառայած, հմուտ մեայն ԵՐԿՈՒ ՏԻՐԱՑՈՒ Պայմանների մասին խնդրով դիմել երեկոփոխ պ. Աւետիս Մանուէլեանին։

(հ.) 835. 2—2

ՄԻ ՀԱՅՈՒՀԻ

ցանկանում է պաշտօն ունենալ հայ ընտանիքներում օրապէս անտեսուհի կամ երեխաների վերակացուհի։

Հասցէն՝ Арартская ул. № 2.

771. 3—2

КАТАРРЪ ЖЕЛУДКА

ГЕМОРРОЙ

ЗАПОРЪ

ИЗЛѢЧИВАЕТЪ РАДИКАЛЬНО, ИСКЛЮЧИТЕЛЬНО

Пилюли „КАТАГЕМО"

М. ДЕЛАМУРЕ

ПРОДАЖА ВЪ ЛУЧШИХЪ АПТЕКАХЪ И ВЪ АПТЕКАРСКИХЪ СКЛАДАХЪ.

ИСКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ СКЛАДЪ ДЛЯ ВСЕГО КАВКАЗА

ЛАБОРАТОРІЯ М. ДЕЛАМУРЕ ТИФЛИСЪ

ЭРИВАНСКАЯ ПЛ. ПУШКИНСКАЯ 3, ВЕРХНІЙ ЭТАЖЪ.

760. 50—9 (հ. 2.)

ԲԺՇԿ. ՖԻԼԴԷՐ

Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ

Բժիշկների որոշմամբ՝ սրսկում կը, մասաժ ձեռքով և էլեկտրականութեամբ հիմնաւոր բժշկութիւն սուր և խրոնիական տրիպէրի, փափուկ ու կոշտ շանկրի, սեռական թուլութեան և անկարողութեան բժշկութիւն նորայոյն դեղերով բժշկանաւոր։ Ջղասական խորհուրդներ։ Եկեք օտար քաղաքներ հիւանդներին առաջնորդում եմ մասնագէտ հմուտ բժիշկների մօտ և ըստ ցանկութեան՝ ինձ մօտ կամ մակերդում եմ կօնսիլիում (բժշկ. խորհրդակցութիւն)։ Օտարներկրացիներին ուղարկում եմ խորհուրդներ և ընդունում 3 ռուբլի վճարով։ Գաղթականներին ու չքաւորներին խորհուրդը ձրի՝ ինձ մօտ։ Ընդունութիւնը ամեն օր 3—4 ժամը։ Հասցէս՝ Тифлисъ, Семеновская ул. № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г. ЕСАЯНЦУ.

Ինձ մօտ ծախվում են իմ կազմած 1) «Վենեռական պատերի բժշկարան» բազմաթիւ խորհուրդներով ու բէյցպատերով, գ. 1 ռուբ. 2) «Փորձանքների բժշկարան», անհրաժեշտ ամեն մի ընտանիքի, գ. 50 կ., 3) «Ծիծաղի գիշեր» անեկդոտներ գ. 20 կ., 4) «Գեղեցկութեան տալվարը», ծիծաղաշարժ վոդեվիլ, գ. 20 կ., 5) «ԲաՀՔԵԻ», գ. 10 կ. և ճանապարհի ծախս 20 կ. պէկ։

(հ. կ.) 311. 100—56

ՄԻՍԱԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՖԱԼԱԿԵԱՆՑԻ

ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

(Խուտոր ՐՕՄԱՆՕՎՍԿԻ, Կուբ. շրջ., Կավկազսկայա կայարանի մօտ)

Յայտնում է ի գիտութիւն բոլոր հացավաճառների, որ Կուրգաննայա կայարանում կապալով վերցված ջրաղացը հոկտեմբերի 6-ից գործել է իր սեփականը և ներկայիս վերանորոգված է՝ աւելացնելով ամենավերջին տեսակի մեքենաներ ամենաընտիր ալիւր պատրաստելու համար։ Գրասենեակը միևնոյն ժամանակ յայտնում է, որ թէ Կուրգաննայա կայարանի և թէ Կավկազսկայա կայարանի ջրաղացներում մշտական լինում է ալիւր ամեն տեսակի, այն է՝ կրուպչատակ, սեմոլկա և բազմօր, սակայն ստանալու համար անհրաժեշտ է կանխապէս ստանալ „Наряды для отправки муки со ст. Курганной (Арм.-Туап. ж. д.) и со ст. Кавказской (Владк. ж. д.)».

Բոլոր պատուէրների համար դիմել կենտրօնական Գրասենեակը՝

Хут.-Романовскій (Куб. обл.) М. А. Фалакянцу.

(հ.) 796. 4—3

Бичъ человѣчества побѣжденъ.

На мнѣніе хроническаго триппера нужно потерять только 50 минутъ и Вы избавитесь разъ навсегда отъ этого недуга который Васъ мучилъ несколько лѣтъ, подтачивалъ Ваше здоровье, разрушалъ Вашъ организмъ и укорачивалъ Вашу жизнь.

ДАРОВОЙ РЕЦЕПТЪ.

Нужно взять только 2 двойныхъ флакона „рапидъ" и коробку пилюль разрѣшен. медиц. совѣтомъ за № 1295 и ежедневно теряя на леченіе только двѣ минуты въ теченіе трехъ недѣль будете совершенно здоровы. Въ теченіе пяти лѣтъ изобрѣтенный мною средство „рапидъ" излечило десятки тысячъ больныхъ и успѣло заслужить гранкую извѣстность по всѣй россіи и даже заграницей.

Кромѣ того, преимущество моего предложенія заключается въ томъ, что Вы матеріально не рискуете, такъ какъ, если не излечитесь, то по полученіи отъ Васъ анализа мочи, указывающаго, что болѣзнь не излечена, я немедленно возвращу Вамъ деньги, затраченныя на покупку моего лекарства.

Такая увѣренность въ благопріятномъ дѣйствіи моего препарата „рапидъ" основана на четырехлѣтнемъ его имени опытѣ.

За это время тысячи больныхъ пользовались „рапидомъ" и результатомъ пользованія во всѣхъ случаяхъ было полное излеченіе, на что у меня имѣются доказательства въ видѣ очень многочисленныхъ благодарностей писемъ. Такіе результаты говорятъ сами за себя и даютъ мнѣ полное право смѣло заявить что случаевъ неизлеченія препаратомъ „рапидъ" нѣтъ и каждый больной употребившій два двойныхъ флакона препарата „рапидъ" безусловно излечивается, какъ бы болѣзнь долго ни продолжалась.

Обращаю вниманіе больныхъ на то обстоятельство что моя увѣренность въ дѣйствіи „рапидъ" и мое обѣщаніе не голословны, въ подтвержденіе чего каждому выписавшему отъ меня 2 двойныхъ флакона препарата „рапидъ" я выдаю со мѣсячнымъ высылаю обязательство о возвратѣ денегъ въ случаѣ неизлеченія.

Цѣна за два двойныхъ флакона (полный курсъ лѣченія) и коробка пилюль 3 руб. Наложен. плат. и с. пересылкой 10 р. Нал. платежомъ высылается только по полученіи 3 руб. задатка.

Заказы и требованіе адресовать исключительно въ Кавказское отдѣленіе Московской Лабораторіи, М. Делаграмуре, Тифлисъ Эриванская пл. Пушкинская 3 отд. 6|М. верхный этажъ.

609. 50—11 (հ.)

Типографія Канцеляріи Имѣнія Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.